

083.186.614

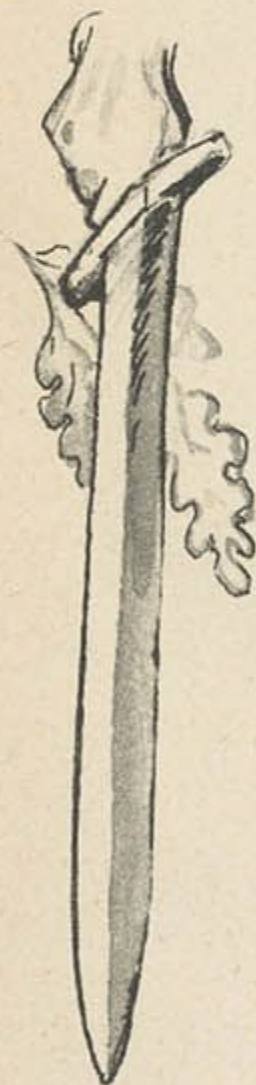
РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№7 ЛІПЕНЬ 1965

+прил.

Рыхтуецца да друку кніга вершаў і паэм Сцяпана Гаўрусева «Ураган». Прапануем увазе чытачоў нашага часопіса некалькі вершаў з гэтай кнігі.

Рэквіем

Улёгся
Разгул урагана,
Знямогся і ўціх, а дасюль
Паветра ракоча арганна
На кліч анямелых зязюль.

І слухаюць з болем салдаткі —
Скрозь шлохці спаленых траў
Абвугленых хваль плашч-палаткі
З разбітых шуршаць перапраў.

Сіроты сустрэчы чакаюць —
Надзея і скарга ў вачах.
Загінуўшых твары шукаюць
Празэктары зноў па начах.

Яны, пасталеўшы ад змогі,
Убачаць праз чуйны туман:
Даўно абеліск перамогі
Б'е ў неба, нібы ў барабан.
Там сонца было непрытомным,
Бяскроўным амаль...

Паглядзі —

Лайма... Лайма... Што такое,
Што такое за імя!
Ходзіць мора трапяткое,
Паднімае вал старчмя.

Блісне вока-журавінка
Як світальная раса.
Лайма — юная літвінка,
Лайма — дзеўчына-краса.

Не маланка сіганула,
Паламаўшыся ў вадзе:
Лайма хітра падміргнула,
Лайма берагам ідзе.

Я іду за ёю ззаду,
Жартам мору гавару:
— Я дзяўчыну ў вас не ўкраду,
А па згодзе забяру.

Закаханым тут не гора
І не трэба ім страху.
Ну, а я хаджу ля мора,
Як таварыш жаніха.

Палахліва чайкі кружаць,
Хвалі б'юцца аб карму.
Шчасце двум ужо не служыць,
Што далосся аднаму.

Так светла ў бліжнім садзе,
Такая ціш вакол,
Як быццам сонца сядзе
Тут за бяседны стол.

Ды я спыніўся чынна
На ўзбочыне мяжы —
Сцярожка дзяўчына,
Свой сад не сцеражы.

Не вер, не вер нікому
Што дрэва абтрасу,—
Крамную аскому
Да губ не паднясу.

О, трапяткое дзіва!
Жыла даўно ты ў снах,
Каб кроў мая хадзіла,
Нібы віно ў чанах.

Ударыць яно ў днішча,
Як пеністы прыбой,
І звонкае ігрышча
Згуляем мы з табой.

Будзь маладзей, дыханне!
Павінны ўсё ж хоць ледзь
Ад нашага каханья
Усе павесялець.

ТАК МЫ

Ужо не першую вясну я сустракала ў калгасе. Чатырнаццатую. Але гэта вясна запомнілася мне на ўсё жыццё. І хоць прыйшла яна са спазненнем, і не цешыла цёплымі днямі, што любяць хлебаробы, калі ад вільготнай зямлі, напоенай талымі водамі, уздымаецца лёгкая пара, такая празрыстая, што, здаецца, паветра дрыжыць. А ўсё ж кожны вясновы дзень быў радасны і светлы, бо такі быў настрой у людзей.

Толькі той, хто звязан з сельскай гаспадаркай, можа па-сапраўднаму ацаніць, што прынёс хлебаробу сакавіцкі Пленум ЦК КПСС.

Помню, сабраліся мы, спецыялісты, з алоўкамі ў руках і пачалі лічыць. Лічбы, лічбы... Без іх ніяк не абысціся ў нашай рабоце. Сталі прыкідваць і ўбачылі, што толькі новыя закупачныя цэны на збожжа і прадукты жывёлагадоўлі прыносяць дадаткова ў калгасную касу каля 60 тысяч рублёў.

Нельга сказаць, што наш калгас слабы. Летась атрымалі 420 тысяч рублёў прыбытку. Шмат гадоў мы лічымся моцнай гаспадаркай. І нават у гэтым былі свае цяжкасці. Напрыклад, даюць нам з раёна план, колькі мы павінны прадаць дзяржаве мяса, малака, збожжа. Мы ў сябе плануем так, каб з дзяржавай разлічыцца ў першую чаргу. Разлічваемся. А сусед, бывае, і не здолее. Тады долю суседа таксама аддаюць нам. Здаралася, па пяць разоў на год мяняўся план, усё павышаўся і павышаўся.

Па-чалавечаму разумелі і раённых работнікаў. Ім трэба перад вобласцю свой план выканаць. Але ж ад

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 7

ЛІПЕНЬ
1965

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ПЕРШЫ

гэтага не лягчэй. Як растлумачыць калгаснікам, чаму на працадзень ім выдаеш меней, чым было папярэдне запланавана? А закупачныя цэны нізкія, часам ніжэй сабекошту. І ў нас былі стратныя збожжа і мяса. Напэўна, так было не толькі ў нас. Дзяржава ўлічыла гэта.

Самае галоўнае, што радуе мяне як старшыню калгаса, — гэта стабільныя планы калгасам. Цяпер мы дакладна ведаем, колькі і чаго нам прадаць дзяржаве. Прададзім больш — гэта ўжо будзе аплачвацца па больш высокіх цэнах. Зноў жа — выгода гаспадарцы.

А меліярацыя? Задумалі мы аднойчы стварыць культурную пашу для жывёлы. Зямля ў нас уся занята пад прапашнымі. А балот многа. Дружна ўзяліся за асушку. Дзвесце гектараў асушылі дрэнажом, каб надоўга было. І ведаеце, колькі нам гэта каштавала? Тысяч трыццаць. Грошы не малыя. На іх можна было кароўнік добры з поўнай механізацыяй пабудаваць. Вось і сталі меркаваць: асушаць болей ці не? І вырашылі чакаць, пакуль пабагацеем.

Асушыць нам трэба 700 гектараў балот і раскарчаваць 300 гектараў хмызняку. Цяпер гэтую работу ўзяла на сябе дзяржава. Далі мы заяўку ў Лепельскае вытворчае ўпраўленне. Прыязджаў ужо старшы меліратар раёна, агледзеў нашы землі, падлічыў, колькі трэба асушыць. Пачаліся ўжо і разведаныя работы.

А грошы, так сказаць, сэканомленыя калгасам на меліярацыі; пусцім на будаўніцтва. Калгаснікі ўсё гэта разумеюць і гораха ўхваляюць. Бачылі б вы гэтыя зачытаных да дзірак газеты з рашэннямі пленума ў хатах, бачылі б, з якой ахвотай ідуць цяпер людзі на работу, з якім запалам працуюць.

Вядома, усе памятаюць, як у недалёкім мінулым усім, без уліку канкрэтных умоў, давалася каманда сеяць кукурузу, цукровыя буракі. І нам таксама навязвалі план сяўбы гэтых культур на значных плошчах.

Мы не супраць кукурузы. Але сеяць яе трэба столькі, колькі здолеем добра апрацаваць, каб атрымаць высокі ўраджай. Сёлета мы пасеялі 60 гектараў кукурузы на сілас.

У калгасе пабудаваны новыя фермы, склады. За адзін толькі мінулы год пабудавалі механізаваны ток, два свірны, павець, кароўнік з поўнай механізацыяй усіх работ, два жылыя дамы для калгаснікаў.

Планы будаўніцтва на гэты год яшчэ большыя: узвядзем Дом культуры і некалькі сельскагаспадарчых пабудов.

З іншых калгасаў, гавораць, людзі стараюцца паехаць у горад, асабліва моладзь. А вось ад нас за апошнія гады не выехала ніводная сям'я. Наадварот, летась з горада прыехала пяць сем'яў. Яны забяспечаны кватэрамі і ўсім неабходным.

Ужо даўно ў нас уведзены пабрыгадны гаспадарчы разлік. Ён апраўдаў сябе. Штомесяц разлічваемся з калгаснікамі. Пакуль авансам выдаем па 55, а механізатарам — па 70 капеек. Увосень, мяркуем, гэта лічба значна павялічыцца.

Дэмабілізаваным з Савецкай Арміі салдатам выдаем дапамогу — 100 рублёў. Даем лес для будаўніцтва дома, транспарт, крэдыт на набыццё каровы. І пасылаем на курсы механізатараў, шафёраў, электрыкаў.

Таму моладзь, якая адслужыла свой тэрмін у арміі, застаецца ў калгасе. А калі ёсць добрыя хлопцы, і дзяўчаты нікуды не паедуць. Такі закон жыцця.

Вось так мы і жывем. А будзем жыць яшчэ лепей.

Ірына ШКАЦЕНАК,
старшыня калгаса імя Чапаева.

Лепельскі раён.

ЖЫВЕМ

Ніводнага зярняці не ўкінулі мы сёлета ў няўгнённую зямлю. Больш прадала нам дзяржава мінеральных угнаенняў, не сільвініту, а чыстых, высакаякасных: грануляваны суперфасфат, калійная соль, хлорысты калій, аміячная салетра.

Падкармілі азімыя, унеслі пад ячмень, авёс, гарох, па 15—16 тон тарфагновых кампостаў далі на гектар. Яшчэ ніколі не бывала, каб гэтулькі ўгнаення ўносілі. Проста сэрца радуецца.

Ужо сёлета сельгастэхніка правапнавала нам 140 гектараў кіслых глеб. І гэта за кошт дзяржавы.

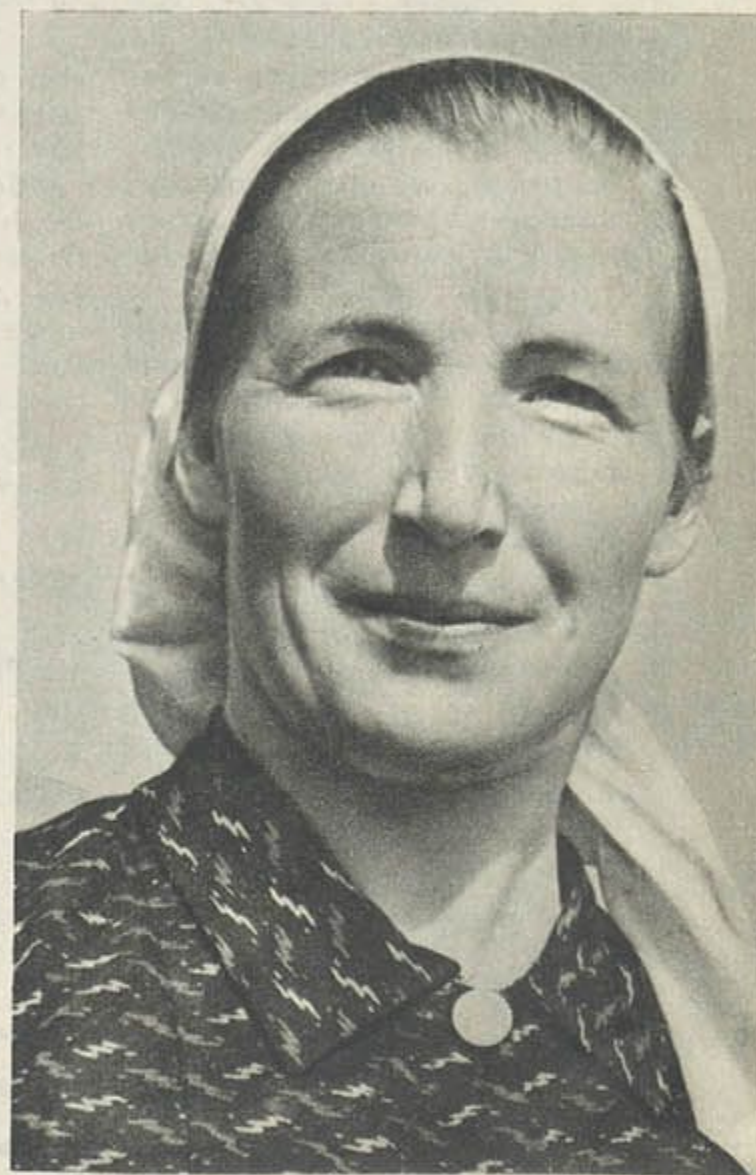
За кошт дзяржавы... Вельмі часта я паўтараю гэтыя словы. Але без іх абысціся нельга. І няхай мяне правільна зразумеюць чытачы, мой настрой і настрой калгаснікаў. Мы не сядзім, склаўшы рукі, мы разумеем: за тое, што нам дае дзяржава, можна аддзякаваць толькі працай — шчырай, самаадданай.

І мы працуем.

Мы паспяхова асвойваем севазварот. Пераходзім да больш выгаднай у нашым калгасе структуры пасяўных плошчаў. Будзем сеяць больш бульбы, ільну, жыта. Бульба і лён радзілі ў нас заўсёды. Эканамісты падлічылі, што сёлета мы павінны атрымаць ад ільну каля 50 працэнтаў чыстага прыбытку, а ад продажу бульбы 70 працэнтаў. Палавіну ўсёй пасяўной плошчы зоймем пад жыта. Калі мы вырастцім і збыром з гектара толькі па 9 цэнтнераў, то і тады ў нас будзе 800 тон збожжа. І дзяржаве мы прададзім значна больш, чым нам запланавана.

Па 16—17 кілаграмаў
малака ад каровы на-
дойвае ў гэтыя дні
Марыя Брычнюска, дзяржа
саўгаса «Карэ-
лічы» Гродзенскай
вобласці.

Фота
А. Перахода.

БССР

ЯНА любіла бываць у гэтых дашчатых будыначках. У адных мясцінах іх называлі «дзяжуркамі», у другіх — велічалі «канторамі», у трэціх — проста вагончыкам. Тут ад сасновых дошак прыемна пахла свежай стружкай. І хоць падлога часцей за ўсё была затоптаная гумавымі ботамі, чаравікамі, усё ж тут добра было пасядзець тую часіну, што заставалася да перазменкі.

Як правіла, «дзяжуркі» тыя будавалі адразу, як толькі на новай будаўнічай пляцоўцы экскаватарам вымаліся першыя кубаметры зямлі. Зімой і ў асеннюю слоту будаўнікі забягалі сюды абгарэцца, перакінуцца адным-двума словамі, вясной і летам у абедзенны перапынак забівалі «казла» на часовых сталах-козлах. На цвіках, убітых у сцяну, цярпліва чакалі гаспадароў іхнія «авоські», каляныя, быццам зробленыя з бляхі, «робы», у скрынках і гаспадарчых сумках ляжаў няхітры рабочы інструмент.

Гэтую «дзяжурку» распарадзіўся ўзвесці прараб Фёдар Міхайлавіч Калінін у такім месцы, каб была яна непадалёк ад вуліцы і каб уся будоўля была ў яго, прараба, на відавочку. У аддзеленым дашчатай пераборкай пакойчыку ўсталяваўся тэлефон. І цяпер Фёдар Міхайлавіч не прамінаў выпадку часцяком напамінаць у тэлефонную трубку то на растворны вузел, калі здаралася затрымка з бетонам, то ў мантажнае ўпраўленне, калі тыя марудзілі з правядзеннем сантэхмантажных работ. У «вагончыку» панавала своеасаблівая ўтульнасць, якую за доўгую сваю работу мулярам прывыкла цаніць Аляксандра Сцяпанаўна. У кутку прытаіўся бачок з гатаванай вадой (санітарны ўрач толькі і ведаў, што правяраў, ці гатавалі вадку). На цвіках вісела спецвопратка. Вунь як какетліва павязвае хусцінку Ліда Масцепан. Нават люстэрка не забылася з сабою прыхапіць, — модніца.

Севасцьянава ўспомніла, як прыйшла ў іхняе сорака трэцяе будаўнічае ўпраўленне некалькі гадоў назад Ліда. Дзяўчо

тое нямела пераходзіла па хісткіх дошках паміж секцыямі будынка і з прытоеным страхам у вачах глядзела на людзей, што корпаліся каля жалезнай арматуры. Каля Аляксандры Сцяпанаўны Ліда прыпаволіла крок. Севасцьянава, прыхаваўшы ў вачах усмешку, клала цагліну за цаглінай, быццам і не бачыла дзяўчыну, што ўважліва наглядала за яе рукамі. Яна тады працавала на кладцы перамычак. А гэта дазвалялася рабіць толькі муляру больш высокага разраду. Не перастаючы лоўка падхопліваць на кельму раствор, дакладна падганяць адну да другой звонкія цагліны, Аляксандра Сцяпанаўна загаварыла, звяртаючыся да дзяўчыны, як да сваёй даўняй знаёмай:

— Гэта ж прыехала некая мая маці да мяне ў Гомель з вёскі. У Калінкавіцкім раёне яна жыла. «Як жа хоць ты будзеш іх? То ж мужчынская справа», — гаворыць. «Цяжка цяпер, мама, — кажу, — раздзяліць, дзе мужчынская, а дзе жаночая справа. Вунь услед за мужчынамі ў космас і наша сястра, Валянціна Церашкова, сіганула. Ды яшчэ як сіганула! Увесь свет цяпер яе ведае...»

— І што ж адказала ваша маці? — аж падалася да Севасцьянавай Ліда.

Аляксандра Сцяпанаўна адкінула з ілба пасму светлых валасоў, тужэй падвязала пад падбародкам хусцінку. У вачах дзяўчыны Севасцьянава ўбачыла непрыхаваную цікавасць.

— А паказала потым ёй завод сандэталю, цэхі якога будавала, дык не паверыла. «А яшчэ ж, — кажу ёй, — і школу на Веткаўскай вуліцы, і аўтобусны парк, і многія дамы ў Гомелі не без майго ўдзелу ўзводзіліся...» «Шчаслівая ты, — кажа, — дачушка. Добра гэта, калі чалавек пасля сябе памяць на зямлі пакіне. Не забывайся быць толькі шчодрой заўсёды...»

— Як гэта — шчодрой? — не зразумела Ліда.

— А ты ўладкоўвайся да нас на працу. З людзьмі пазнаёмішся. Цудоўныя людзі, шчодр

рыя. Ва ўсім шчодрія. І цябе дамы будаваць навучаць.

Спачатку Ліду на будоўлі быццам і не заўважалі. Ат, падносіць з сяброўкай дзяўчына насілкі. Часам якую іншую работу майстар дасць, — падсобніца, што ты з яе возьмеш. А Ліда тым часам вучылася. Аляксандра Сцяпанаўна яе вучыла, вучылі і іншыя вопытныя муляры. І цяпер прысвоілі Лідзе Масцепан другі разрад. Сама сцены кладзе. А ці шчодрая яна? Маладыя натуры заўсёды шчодрыя. Гэта добра ведала Севасцьянава. Чамусьці прыпомніўся муж Уладзімір. Трыможна затахкала ў грудзях сэрца. Усё не забывалася, як аднойчы балюча разанулі яго словы:

— І чаго ты ўсё бегаеш, усё стараешся? Ты ж — дэпутат,

можна сказаць, дзяржаўны чалавек...

Аляксандра Сцяпанаўна доўга моўчкі тады глядзела на мужа. Дзіўна, яны вунь ужо столькі жывуць разам, а часам не разумеюць адзін другога. Уладзімір працуе апэратарам на цэментным складзе. Работа ў яго нялёгкая. А ў яе хіба лёгка? Няма папацець прыйшлося, каб тры спецыяльнасці займаць — муляра, такелажніцы і тынкоўшчыцы. Няўжо ён не разумее, што кожны чалавек павінен імкнуцца быць лепшым, чысцейшым? Кожны, без выключэння.

— Вось таму, што я, як ты кажаш, Валодзя, дзяржаўны чалавек, я і павінна старацца, — сказала Аляксандра Сцяпанаўна.

Тады яна толькі што вярнулася з аддзела народнай асве-

Аляксандра Сцяпанаўна Севасцьянава.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЧАЛА

ты Цэнтральнага раёна Гомеля. Хадзіла прасіць прыняць дзяўчынку адзінокай маці Ольгі Курыла ў школу-інтэрнат. Сама Ольга ляжала ў бальніцы. Цяжкая хвароба каторы месяц не адпускала жанчыну. А дзяўчынка сноўдалася без прыгляду. Загадчыца райана, мажняя жанчына, цярпліва слухала Севасцянаву. Відаць, яе ўразіла, што за дзяўчынку прыйшла прасіць сама дэпутат Вярхоўнага Савета рэспублікі.

— Я разумею вас, — паўтарала яна. — Але ж месц у гарадскіх школах-інтэрнатах няма. Куды мы яе возьмем. Калі б хоць трохі раней...

Раптам загадчыца здзіўлена ўбачыла, як у гэтай спакойнай, ураўнаважанай жанчыны з прыемным адкрытым тварам гнеўна зварахнуліся бровы.

— А вы падумалі, што станеца з дзіцем, калі застанеца яно без прыгляду? Яна ж можа пад машыну трапіць.

— Можна ў дзіцячы прыёмнік аформіць...

— Не, дарагая мая, — ціха сказала загадчыца Севасцянава. — Мы ж самі потым не даруем сабе, калі не сапраўдны чалавек з дзіцяці вырасце.

Дзяўчынку ўсё ж удалося ўладкаваць у першую Гомельскую школу-інтэрнат. Дык няўжо цяжка зразумець, што не можа яна, Аляксандра Сцяпанаўна, проста не можа без увагі пакінуць кожную просьбу, з якой прыходзяць да яе людзі?

У пакоі аддзела кадраў іхняга будаўнічага ўпраўлення кожную сераду і суботу з пяці да сямі гадзін вечара Аляксандра Сцяпанаўна прымае сваіх выбаршчыкаў. Тады яна сама сабе ціха ўсміхаецца. Ці падобна яна на дзяржаўнага чалавека? А хіба вось яна, Лідзія Масцепан, ці іхні прараб Фёдар Міхайлавіч Калінін не дзяржаўныя людзі? Яны ж кожны знаходзяцца там, дзе больш за ўсё патрэбны. І робяць усё з душой, як і належыць.

Прыпомнілася, як прыйшоў аднойчы да яе на прыём рабочы гаспадарча-разліковай базы Дзяніс Грамыка. Чалавек прысеў на прапанаванае крэсла, асцярожна паставіў побач адпаліраваны далонямі кій і падняў на Севасцянаву шэрыя вочы.

— Да цябе, дэпутат, прыйшоў, — слабым голасам зага-

варыў ён. — Падлячыцца мне трэба. А пучёўку, — дзе яе дастанеш? Куды ні хадзіў, а толку мала. Як той казаў: куды ні кінь — усюды клін...

Дзяніс расклаў веерам перад Аляксандрай Сцяпанаўнай медыцынскія даведкі. Некалі ён хварэў на поліяміэліт. Севасцянава ўважліва праглядала даведкі. Так, чалавеку гэтаму патрэбна была пучёўка. Аляксандра Сцяпанаўна задумалася. А чалавек глядзеў на яе чакальным позіркам.

— Добра. Пакіньце ў мяне вашы паперкі, — папрасіла жанчына. — Трэба нешта зрабіць.

Яна пайшла тады на тую базу. Яе кіраўнік, тоўсценькі лысаваты мужчына, адразу паклікаў старшыню мясцовага відаць, яго не на жартачкі ўстрыжывала, што хадайнічаць за Дзяніса Грамыку прыйшла гэтая светлавалосая жанчына.

— Як жа, як жа, — гаварыў ён. — Трэба чалавеку памагчы. Я, уласна кажучы, і не ведаў, што ён тую праклятую хваробу перанёс.

Пучёўку Дзянісу выдзелілі. Севасцянава да глыбіні душы ўсхвалявала, калі ён пасля прыезду з курорта адшукаў яе на будаўнічай пляцоўцы. Мусіць, доўга наглядаў за яе працай, перш чым загаварыў. А можа не верыў, што вось тая жанчына ў заляпаным растварам сінім камбінезоне і пунсвай хустцы і ёсць дэпутат, які дапамог яму набыць пучёўку, каб падлячыць спіну, ногі?..

«Не, Валодзя, — быццам працягваючы размову з мужам, думала Аляксандра Сцяпанаўна, — нездарма мне маці тады пра шчодрасць гаварыла. Яна кожнаму з нас патрэбна!»

І зноў жа прыпомнілася Севасцянавай, як выступала яна на чацвёртай сесіі Вярхоўнага Савета рэспублікі. Гаварыла і аб тым, што не шкодзіла б павялічыць асігнаванні на будаўніцтва дзіцячых садоў і ясляў у Гомелі, і што часцяком у летнія месяцы ў цэнтры яе роднага горада на верхнія паверхі вада не падымаецца, і што варта б падумаць, каб у раёне «Гомсельмаша» шляхавод пабудоваць. Яна была слугой народа і ні на хвіліну не забывала пра гэта.

А калі прыехала з сесіі, то доўга па душах гаварыла з сябрамі. Яна любіць раскадваць ім пра Мінск, пра яго плошчы, праспекты, заводы. Як жа ўмее слухаць яе Аляксандр Лапіцкі, муляр чацвёртага разраду! Або Зіна Пенязь, ці запальчывы, бы той порах, Аляксей Пегачоў. Ён прыйшоў на іхнюю будоўлю пасля службы ва флоце. А цяпер, як і яна, Севасцянава, — муляр вышэйшага разраду. Пасля той размовы і рашылі яны закончыць будаўніцтва гэтай

вось школы па Савецкай вуліцы да Дня будаўніка... Няхай шчабятлівая дзетвара хутчэй абжывае яе светлыя класы, няхай звініць у доўгіх калідорах вясёлы званок.

Аляксандра Сцяпанаўна, сцішыўшыся, сядзіць у «дзяжурцы». Успамінае да драбніц тую сваю размову з сябрамі. Яны не пісалі пратаколаў, не гаварылі гучных прамоў. Навошта? Сказанае ад сэрца простае слова мацней за любую самую палкую прамову. І яна ведае: закончаць. Людзі такія слоў на вецер не кідаюць. Дзяржаўныя людзі...

— Аб чым задумалася, Аляксандра Сцяпанаўна? — чуюцца ля вуха Севасцянавай голас брыгадзіра Рыгора Шчарбакова.

— Ды так, аб усім, аб жыцці...

— Пра кладку сцен? — смяецца брыгадзір.

— І пра сцены...

— Гэта правільна, — згаджаецца Шчарбакоў. — Каб стаялі моцна.

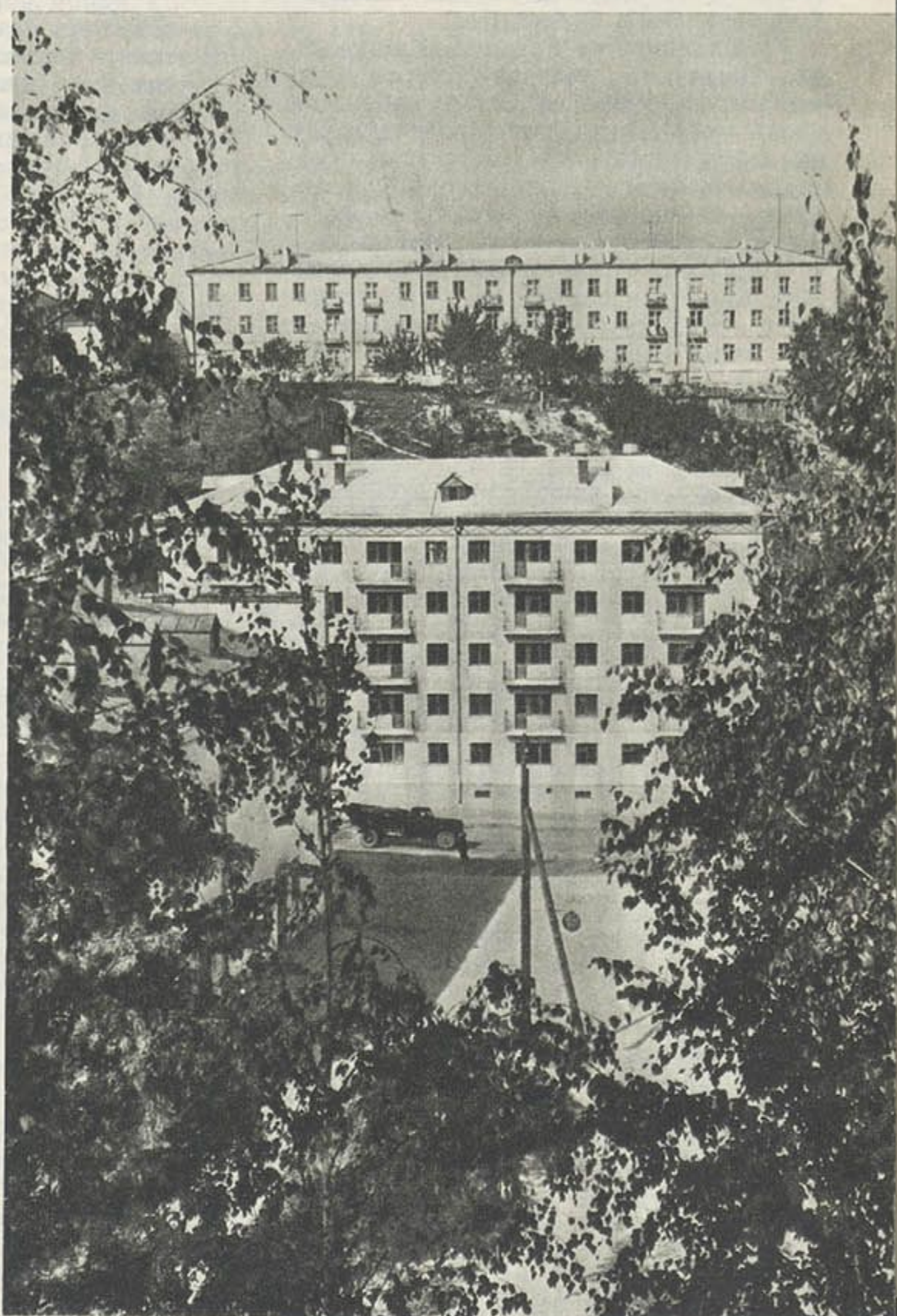
Пасля яна цясней завязвае хустцінку, бярэ кельму і падымаецца на рыштаванні. Удалечыні ў засені ліп хаваецца вёска з пазычнай назвай — Прудок. Неўзабаве тут вырастуць новыя кварталы дамоў, з'явіцца новы пасёлак — такі, як Фестывальны, што ля Рэчыцкай шашы.

А зверху прыграве сонца. У сіняве неба, дзе няма ніводнай аблачынкі, звіняць жаваранкі. Жанчына бярэ моцна абпаленую цагліну і кладзе ў сцяну. Кладзе, каб ляжала яна там вечно...

Міхась ДАНИЛЕНКА

Новыя жылыя дамы па вуліцы Леніна ў горадзе Мазыры.

Фота І. Змітровіча.

ЧЛАВЕК

МАШНЕЙ ЗА НА- ПАЛМ

Гэты невялікі расказ пра цяжкі, але гераічны лёс в'етнамскага народа хочацца пачаць не з падзей, якія адбываюцца зараз у В'етнаме. Давайце на некаторы час у думках перанясем ся ў сталіцу Злучаных Штатаў Амерыкі горад Вашынгтон...

Купалападобны будынак Капітолія, дзе звычайна засядае амерыканскі кангрэс. У адной з залаў сабраліся члены камісіі палаты прадстаўнікоў па асігнаваннях, каб заслухаць «давады» міністра абароны ЗША, які цяпер справядліва атрымаў ганебную клічку «міністра вайны», Макнамары ў карысць вылучэння дадатковых 700 мільёнаў долараў на в'етнамскую вайну. Каб дабіцца згоды кангрэсменаў, гэты верхаход Пентагона з цынічнай адкрытасцю намалюваў перад імі малюнак амерыканскай агрэсіі супраць народа В'етнама, якая ўсё больш пашыраецца. У маі гэтага года актыўнасць флоту, авіяцыі і марской пяхоты заамерыканскіх інтэрвентаў у раёне В'етнама павялічылася ў параўнанні са снежнем мінулага года ў 15—20 разоў. Толькі за люты, сакавік і красавік расходы бомбаў, паводле слоў Макнамары, павялічыліся ў В'етнаме ў 3—4 разы, ракет—у два разы.

Прывёўшы гэтую статыстыку, заамерыканскі міністр, вядома, спрабаваў прадставіць гангстэрскае дзеянне амерыканскай ваеншчыны ў якасці «бавых» дзеянняў супраць патрыётаў Паўднёвага В'етнама і ваенных аб'ектаў Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам. Даволі крывадушнічаць, містэр Макнамара! Даволі пускаць пыл у вочы! Вашы паветраныя і сухапутныя разбойнікі наносзяць удары ў першую чаргу па мірных вёсках Паўднёвага і Паўночнага В'етнама, па школах і бальніцах, забіваючы старых, жанчын і дзяцей.

...Невялікая школа ў маленькім паўднёва-в'етнамскім сяле Лін-Фунг была поўна дзяцей. Ішлі заняткі, як гэта было і ўчора, і пазавчора. І якраз у гэты момант амерыканскія піраты скінулі на школу 50 тон напал-

мавых бомбаў. Ахопленыя полымем дзеці кінуліся бегчы дамоў да сваіх бацькоў, але з д'ябальскім спакоем забойцы ў форме амерыканскай арміі расстрэльвалі жывыя факелы.

...У адной з перадач аўстралійскага тэлебачання пад назвай «Пісьмы з В'етнама» на экране быў паказан лейтэнант амерыканскай арміі, які звярнуўся да сваёй жонкі з наступным пісьмом, запісаным на плёнку: «Сёння ў нас быў цяжкі дзень. Мы падняліся ў 6 гадзін раніцы. Пасля снедання пагаліліся. Затым была праверка перад палётам і да 9 гадзін мы былі на рабоце». «Цяжкая работа», пра якую гаворыць амерыканскі ваяка,—гэта бамбардзіроўка в'етнамскіх вёсак, гэта бясэнасавае знішчэнне халуп і людзей. «Вядома,—прызнаўся амерыканец,—нам здараецца забіваць жанчын і дзяцей у гэтых вёсках, але запэўняю цябе, толькі па чыстаму недагляду».

А вось як апісвае «подзвігі» атрада амерыканскіх карнікаў у адной з вёсак на поўдзень ад горада Гуэ (Паўднёвы В'етнам) карэспандэнт агенцтва Асашэйтэд Прэс: «Выкарыстоўваючы агняметы, салдаты марской пяхоты спальвалі хаціны. У той жа самы час яны знішчалі пасевы на палях. Адна група салдат марской пяхоты накіравалася ў вёску ў суправаджэнні каманды падрыўнікоў, якія ўзарвалі там усе будынкі».

І такіх прыкладаў можна прывесці вялікае мноства. Сам амерыканскі друк, хоча таго ці не хоча, выкрывае сапраўдны твар амерыканскіх «міралюбцаў». Часопіс «Нью-рыпблік» піша пра тое, што ЗША ў Паўднёвым В'етнаме «забіваюць у асноўным з дапамогай напалмавых бомбаў штогод каля 20 тысяч сялян».

З пачатку 1965 года амерыканскія агрэсары узмацнілі налёты на Дэмакратычную Рэспубліку В'етнам. Буржуазная прапаганда распаўсюджвае хлусню, сцвярджаючы, што, маўляў, бамбардзіроўкам падвяргаюцца толькі так званыя «ваенныя» аб'екты—ма-

сты, склады, чыгункі і шасэйныя дарогі. І тут нахабна хлусяць тыя, хто страціў апошнія рэшткі сумлення. У спісе ахвяр паветраных разбойнікаў Макнамары дзеці ўсіх узростаў, жанчыны і старыя.

...На мірную вёску Хань у воласці Дон-Ген, што ў Дэмакратычнай Рэспубліцы В'етнам, самалёты наляцелі знянацку. Сярод руін было падабрана сем раненых жанчын і дзяцей.

На вясковым рынку ў правінцы Тхань-Хоа, вядома, не можа быць ніякіх «ваенных» аб'ектаў. Тым не менш авіяцыя янкі скінула на яго свой смяротны груз, забіўшы і раніўшы 79 чалавек, у асноўным жанчын.

Бандыты з-за акіяна так расперазаліся, што літаральна палююць на людзей і ўдзень, і ўначы. Усяму свету стала вядома трагічная пагібель двух школьнікаў Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам, якія ішлі ўначы ў школу, несучы ў руках невялікую капцілку. Амерыканскі пірат заўважыў агеньчык і выпусціў па школьніках ракету...

Гіюсныя злачынствы ўчыняе амерыканскі імперыялізм на в'етнамскай зямлі, спрабуючы зламаць супраціўленне бясстрашных паўднёва-в'етнамскіх патрыётаў. Усё новыя і новыя часці амерыканскай арміі высаджваюцца на тэрыторыі Паўднёвага В'етнама, акупіруючы велізарныя раёны гэтай краіны. Як паведаміла агенцтва Асашэйтэд Прэс, зараз там знаходзіцца каля 50 тысяч салдат, узброеных самай навішай зброяй, у тым ліку і хімічнай. Але правачым колам ЗША гэтага мала. Вашынгтон не скрывае, што ён намераны ў бліжэйшыя 3—4 месяцы яшчэ больш павялічыць колькасць сваіх войск у Паўднёвым В'етнаме.

І нягледзячы на гэта, інтэрвенты і іх марыянеткі церпяць адно паражэнне за другім. Інакш і быць не можа, бо нельга перамагчы народ, які змагаецца за справядлівую справу. В'етнамскі народ не адзінока ў сваёй свяшчэннай барацьбе супраць амерыканскіх імперыялістаў. Разам з ім усе прагрэсіўныя сілы свету, разам з ім савецкі народ і народы іншых сацыялістычных краін. Савецкі Саюз аказвае падтрымку і дапамогу ў барацьбе в'етнамскага народа за сваю свабоду, супраць агрэсіі імперыялізму ЗША.

Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын рашуча падтрымлівае в'етнамскі народ. Створаны федэрацыяй Міжнародны камітэт салідарнасці з народамі і жанчынамі Паўднёвага В'етнама праводзіць вялікую работу па збору грашовых сродкаў, медыкаментаў, перавязачных матэрыялаў, па правядзенню мітынгаў, сходаў, дзён і тыдняў у знак салідарнасці з барацьбой в'етнамскага народа. Працоўныя Савецкай Беларусі актыўна памагаюць сваім в'етнамскім братам, іх сімпатыі цалкам на баку в'етнамскіх патрыётаў, яны патрабуюць спыніць агрэсію ЗША супраць ДРВ, вывесці амерыканскія войскі і вывезці зброю з тэрыторыі Паўднёвага В'етнама, патрабуюць даць в'етнамскаму народу магчымасць самому вырашаць свае справы.

Г. НАВІЦКІ

ПАЭТ, ПУБЛІЦЫСТ, ВУЧОНЫ

Аднаму з старэйшых беларускіх паэтаў Пятру Фёдаравічу Глебку споўнілася шэсцьдзесят год. За сорок год свайго плённай літаратурнай дзейнасці ён унёс значны ўклад у беларускую літаратуру. Яшчэ ў 1925 годзе ён выступае ў друку з першымі сваімі вершамі, якія адразу звярнулі на сябе пільную ўвагу чытача.

Нарадзіўся Пятро Глебка ў вёсцы Вялікая Уса Уздзенскага раёна Мінскай вобласці ў беднай сялянскай сям'і. Скончыўшы Уздзенскую сямігадовую школу, ён працаваў сакратаром сельскага Савета, а ў 1924 годзе паступіў студэнтам у Мінскі Белпедтэхнікум. Вучоба ў Белпедтэхнікуме зблізіла яго з народным паэтам Якубам Коласам, які ў той час працаваў там выкладчыкам. Глебка палюбіў беларускае песеннае слова, яно раскрыла вялікія магчымасці для праяўлення ўласнага таленту. Праз некаторы час ён стаў адным з ініцыятараў арганізацыі літаратурнага гуртка «Маладняк» пры Белпедтэхнікуме. У гэтым гуртку спрабавалі свае літаратурныя здольнасці многія выдатныя беларускія паэты, сярод іх такія імёны, як Андрэй Александровіч, Алесь Якімовіч, Максім Лужанін, Паўлюк Трус і многія іншыя паэты і пісьменнікі, якія потым занялі сваё на-

лежнае месца ў беларускай літаратуры. Усё часцей і часцей пачалі з'яўляцца вершы Глебкі ў перыядычным друку, і ён прымаецца членам першага ў Беларусі літаратурнага аб'яднання «Маладняк».

У 1927 годзе Глебка паступае ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, які скончыў у 1930 годзе. Пасля ён працуе ў рэдакцыях газеты «Беларуская вёска» і часопіса «Полымя».

Гады вучобы і работа ў рэдакцыях пашырылі яго творчы дыяпазон, узбагацілі і ўдасканалілі яго паэтычнае майстэрства. Песня паэта шырэй расхінула свае крылы, стала звонкай і павучай. Першая кніга вершаў, якая называлася «Шыпшына», з'явілася экзаменам на сталасць. Яна атрымала высокую ацэнку літаратурнай крытыкі. Імя паэта Глебкі сустракаецца часцей у літаратурных часопісах, а праз некаторы час выходзяць з друку яго зборнікі вершаў: «Урачыстыя дні» і «Хада падзей», паэмы «Арка над акіянам» і «Арлянка». Характэрнай рысай яго творчасці з'яўляецца адчуванне радасці новага жыцця, апяванне мужнага поступу першых пяцігодак. Параўноўваючы яго тагачасныя творчыя рысы з сённяшнімі яго творамі, мы яскрава бачым непарушны імклівы струмень усхваляванай думкі,

якая ўвесь час застаецца на першых рубяжах сацыялістычнага будаўніцтва, жыве будучыняй, імкнецца паказаць яе светлае аблічча ў вобразе сучасніка. У свайго паэме «Мужнасць», якая напісана ў 1934 годзе і прысвечана памяці У. І. Леніна, паэт звяртаецца да сваіх нашчадкаў:

Падымі мяне,
Мужнасць класа,
Над галовамі паўшых ніц,
Правядзі над імклівым

часам,
Над палётам планет і зарніц.
Дай звычайнаму слову

дужасць,
Каб шумела яно, як пажар...

Гэтай патэтычнай узнятасці паэт не здраджвае ніколі. Яна адчуваецца і ва ўсёй творчасці паэта. Цэлае пакаленне выходзіла на мужных, шчырых і простых песнях паэта, якія былі магутнай зброяй у барацьбе за светлы сённяшні дзень.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Пятро Глебка супрацоўнічаў у франтавых газетах на Заходнім, Цэнтральным і Калінінскім франтах. У гэтыя цяжкія і выпрабавальныя для кожнага з нас гады ён уступае ў члены Камуністычнай партыі. У гэтыя часы з'яўляюцца яго вершы, прысвечаныя нашым гераічным салдатам і партызанам, якія стаялі на смерць за родную Маскву і ламалі хрыбет фашысцкаму зверу пад Сталінградам і на прасторах роднай Беларусі. Многія вершы паэта трапілі за лінію фронту і

былі надзейнай зброяй у барацьбе з акупантамі.

Нямала вершаў прысвяціў паэт адбудованню разбураных фашыстамі гарадоў і вёсак Беларусі, людзям, якія ўзнімали новыя карпусы фабрык і заводаў на вызваленай зямлі.

Пасля вайны Глебка працуе ў Акадэміі навук БССР. Ён вядзе вялікую навуковую працу ў інстытуце мовазнаўства, з'яўляецца рэдактарам акадэмічнага выдання руска-беларускага слоўніка.

Пятро Глебка — правадзейны член Акадэміі навук БССР, дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, член прэзідыума Саюза пісьменнікаў БССР, член Савета камітэта абароны міру.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ

КНІЖНЫЯ НАВІНКІ

Сабаленка Р. Незамужняя ўдава. Былое астаецца ў сэрцы. Нялёгка лёс выпаў героям апавесці «Незамужняя ўдава» — Галіне Заранцы і яе любаму Станіславу Гарадзюку. Іх жыццёвыя шляхі маглі б сысціся, і маладыя людзі маглі б быць шчаслівымі...

Аб тым, што давялося перажыць героям, і раскажваецца ў гэтай апавесці.

Аповесць «Былое астаецца ў сэрцы» — апошняя кніга трылогіі «Іду ў жыццё». Галоўныя героі яе — Макар Шыянок, Марылька, Здрок і іншыя — пераходзяць у трэцюю кнігу, якая раскажвае, як у цяжкіх умовах людзі застаюцца патрыётамі, як загартоўваецца іх воля ў барацьбе за шчасце народа.

Марціновіч А. Чырвоныя ветразі. Зборнік «Чырвоныя ветразі» — кніга пра характэрнае нашай зямлі, пра любоў да роднага краю, пра пакаленне, юнацтва якога

гартавалася ў суровых баях з фашызмам. Подых таго часу адчуваецца ў перадаеных і ваенных вершах паэта.

Шмат вершаў прысвяціў ён дружбе савецкіх народаў, стваральнай працы маладых будаўнікоў, юнацтву, дружбе і каханню, якое вытрымлівае ўсе выпрабаванні.

Грахоўскі С. Памяць. У новы зборнік Сяргея Грахоўскага увайшлі вершы пра наш час, пра працоўныя будні маладых будаўнікоў Полацкага нафтагіганта, лірычныя і філасофскія вершы. Многа шчырых, пранікнёных вершаў прысвяціў аўтар каханню.

У кнігу ўключаны таксама дзве паэмы: «Памяць» і «Ленін у сэрцы».

Чыгрынаў І. Птушкі ляцяць на волю. Гэта першая кніга празаіка. Аўтар піша пра нашых сучаснікаў, пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны, піша цёпла, задушэўна. Не інтрыгуючым сюжэтам, а паказам характараў, перажыванняў герояў падкупляюць чытача апавяданні Чыгрынава.

А. КУЛІШ

І так над кожнай хатай, над кожнай страхой
у Любель-Полі — буслы, буслянікі...

Паэтам быў, ныйначай, першы пасяленец гэтай маляўнічай палескай вёсачкі. Мусіць, не адзін дзень праблукаў ён са стрэльбай за плячыма па лясах і балотах, пакуль не натрапіў усё ж на гэту мясціну... А натрапіўшы, скінуў з плеч на зямлю стрэльбу, выцер спацелы лоб, задаволена расцягнуўся стомленым целам пад кучаравай ракітай.

— Досыць! Не трэба мне іншага раю...

— Любае поле — так мы ўсе разумеем. А так ці не так — самі паглядзіце...

Любель-Поль — самая меншая з брыгад, — калі шыбаваць туды ў разліў на лодцы ад цэнтра, будзе кіламетраў пяць, а калі аб'язджаць, дык на машыне мы зрабілі ўсе дваццаць пяць вёрст... Палессе.

У дарозе

БУСЛЫ НАД ХАТАМІ

Першы раз у жыцці бачу столькі буслоў і буслянак. На стрэхах гугу, на хлявах, на хатах. Амаль на кожнай стразе буслянка, а то і па дзве! Бусліхі, як і накіравана лёсам гаспадыням і маткам, самааддана і цяропліва сядзяць на буслянах — чакаюць дзяцей. Клапатлівыя і надзейныя гаспадары, буслы робяць сваю штодзённую работу: то мераюць, абутыя ў чырвоныя за калені боты, балота за сялом — носяць сваім бусліхам жаб, то рамантуюць за зіму разбураныя буслянікі. А ў вольны час падоўгу кружаць, распластаўшыся ў небе, над вёскай, нібыта вартуюць добрыя яе спакой.

Любель-Поль...

— Вось так, па радках, неўзабаве пусцім і рыхліцелі, — раіцца галоўны механік, ён жа і парторг калгаса Рыгор Іосіфавіч Жылевіч з брыгадзірам паляводаў (справа) Ганнай Коржыч і ўчотчыцай Галінай Шапялевіч.

У Любель-Поль прывёз нас парторг калгаса Рыгор Іосіфавіч Жылевіч. У Любель-Полі ён нарадзіўся, там у грозныя гады вайны разам з бацькамі і суседзямі, хлапчуком, партызаніў, там пахаваў бацькоў... (Два браты старэйшыя не вярнуліся з франтоў: адзін з-пад Сталінграда, другі — з-пад Берліна.)

У сорок трэцім годзе Любель-Поль (сама вёска і краявіды вакол яе такія маляўнічыя, што не палюбіць іх немагчыма і чужому чалавеку) — уся вёска, як адзін чалавек, звязаная з партызанамі, была спалена і зруйнавана да апошняй хаты. У цэнтры вёскі стаіць помнік. Надпіс на ім гаворыць:

«Здесь, на этом месте, в июне 1943 года было уничтожено 140 человек советских граждан и сожжена деревня Любель-Поль».

Тыя, хто засталіся жывымі, жахі і жудасць тых дзён успамінаюць так:

— Людзей фашысты расстрэльвалі з аўтаматаў у хатах. А потым, як дровы, па дзесяць чалавек, аблівалі газаю і бензінам і палілі разам з хатамі...

— Толькі печышчы і чорныя камяны тырчэлі, як прыйшлі нашы...

Жыццё вярнулася з прыходам нашых.

За дваццаць год зноў забудаваліся і пасадзілі новыя сады людзі. Зноў нарадзіліся і выраслі дзеці... На векавечных багнах-балотах, дзе чалавеку некалі боязна было ступіць нагою, пралеглі стромкія каналы і зашумелі збажыной бяскрайнія палаткі. Прыйшлі на дапамогу разумныя машыны.

— Працуй, багацей, радуйся, Чалавек!

І зноў вярнуліся, збудаваў буслянікі і клапатліва абжылі любячыя родныя мясціны буслы.

Добрая старадаўняя прыкмета.

ГАЛЕВА

І гэта назва вёскі, мусіць, таксама пайшла ад шырокага прасторнага слова «гала». Чаго-чаго, а на Палессі яго некалі хапала — гала...

А сёння?

Не паспявае шафёр даць газ, як яму барабанаць з кузава карэспандэнты:

— Браток, спыніся!

Вельмі ж прыгожая вёска. Так і цягне «шчоўкнуць»! І шафёр, пасмейваючыся, спыняецца: «шчоўкайце», маўляў, хіба мне шкада?

...А потым едзем на ферму. Едзем да слаўных на ўсю рэспубліку аснежыцкіх даярак. З Таісай Шпакоўскай (яна з Пінкавіч) мы ўжо знаёмы. Добра знаёма з карэспандэнтамі і яна сама. Па выразу яе твару відно, што карэспандэнты ёй добра надакучылі...

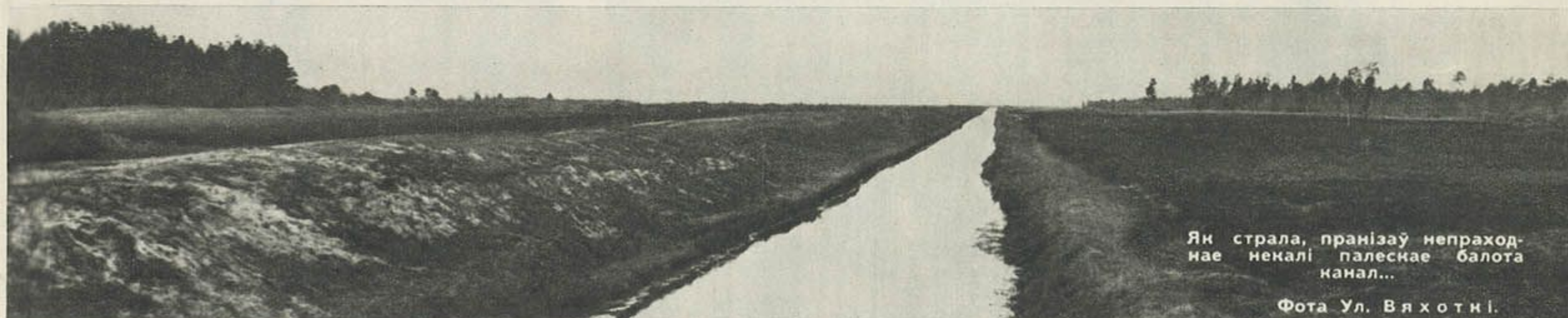
Дзевяць год ужо даяркай Таіса. Доіць 10 кароў. Парода на ферме буралатвійская — малочная. Каровы мажныя, дагледжаныя, пасуцца ўсю вясну па жыце. Не дзіўна, што за чатыры месяцы гэтага года яна надаіла па 2939 літраў малака ад кожнай каровы (рэкорд не толькі па калгасу, а па ўсёй рэспубліцы). Зарабіла Таіса за красавік месяц 239 рублёў — можна сказаць, стаўка навуковага работніка... Дык дзіва, што няма адбою ад карэспандэнтаў.

...У Галева на ферме 140 дойных кароў. (Усяго ў калгасе дойных кароў 1050, а буйной рагатай жывёлы — тры тысячы галоў!)

ПІНКАВІЧЫ

...Міжвольна ўзнікаюць у памяці адна за другой старонкі кнігі Якуба Коласа з яго палескай хронікі. Тут, па гэтых пінкавіцкіх вуліцах, хадзіў некалі Лабановіч-Колас. Тут, у старой школцы, ад якой застаўся толькі фундамент (школку маюцца адбудаваць), высяваў ён зерне разумнага, вечнага, добрага ў светлыя галоўкі сарамяжлівых сваіх вучняў — палешукоў. Тут мроіліся яму, а потым, як кветкі ў вянок, назаўжды ўпляліся ў мастацкую тканіну яго твораў вобразы чароўных беларускіх дзяўчат. І сярод іх самы чысты і, як крыніца, празрысты вобраз Ядвісі...

...Вяртаючыся ў сённяшняе, знаёмімся з сённяшнімі Лабановічамі. (У Пінкавічах сёння школа 11-годка, у школе 28 на-стаўнікаў.)

Як страла, пранізаў непраходнае некалі палескае балота канал...

Фота Ул. Вяхотні.

У гэтай брыгадзе, на гэтай ферме выводзяць чорна-стракатую пароду. Завезлі яе з Літвы і Ленінградскай вобласці. Даяркі задавалены: першацёлкі даюць па дваццаць літраў малака ў дзень, а пасля другога-трэцяга ацёлу смела дадуць усе трыццаць.

У Галева, на ферме, «жаночае царства».

Загадчык фермы — камуністка Надзея Ананьеўна Федаровіч. Уласна кажучы, яна не толькі загадчык — яна па сутнасці і заатэхнік. Канчала ў Ганцавічах сельскагаспадарчую школу, потым курсы тэхнікаў-асемянатараў.

Як гэта ўсё не падобна на тых, першых некалі яшчэ «фермаў» загадчыкаў, якія ўмелі толькі разам з даяркамі перамераць малакамерам малако...

Цяжка і ў той жа час вельмі прыемна пісаць пра лепшых, калі лепшыя амаль усе. Вось імёны толькі некаторых з іх: Любоў Боршч і Любоў Канановіч, Фядора Азарка, даяркі камуністкі Таццяна Патурэмская і Лідзія Салодкіна...

Хочацца асобна расказаць пра старэйшую калгасную даярку, цяпер пенсіянерку ўжо — пра Аляксандру Кірылаўну Палашчук.

Да трыццаці дзевятага з мужам і дзецьмі мелі яны чатыры гектары «надзелу». Тут табе было і поле, тут была і паша, і ўсе «выгоды»...

— Так ось і жылось, так ось і калатылось, — успамінае пра тое сваё «панскае» жыццё Аляксандра Кірылаўна.

— А потым, як прышлы Саветы — ні за што нэ трымалася. Пэрша запісалася ў калгосп.

...Пра яе тады нават брашуру пісалі. На ўвесь свет расказвалі тады пра яе... А пасля вайны, як зноў калгас заснаваўся, зноў ёй першую калгасную карову прывялі: даі, даглядай яе ды гадуй ад яе ферму... Так і пайшло ўсё ад тае худае, партызанскае яшчэ кароўкі.

— Пахваліся, Кірылаўна, цябе ж не раз узнагароджвалі, — напамінае старой даярцы загадчык фермы Надзея Федаровіч.

— Узнагароджвалі, але. Дыплом Першай ступені маю за працу. А то яшчэ гадзіннік давалі. Коўдру таксама...

Светлы твар Аляксандры Кірылаўны (пра такія твары кажуць, што яны — люстэрка душы) яшчэ больш святлее. І ніколі ўжо не дзівіць, што, маючы і «соткі», і садок, і сваю карову таксама, і пенсію ў дадатак яна — на сёмым дзесятку — усё яшчэ тут, на ферме, сярод маладзейшых за яе, усё яшчэ разам з імі.

Дзе яна ўседзіць на той пенсіі?

Старшыня калгаса «Аснежыцкі» Уладзімір Антонавіч Ралько падлічвае...

...У Пінкавічах, пасля школы, пасля фермы (там мы пазнаёміліся з Таісай Шпакоўскай), стрэліся мы і з Ганнай Коржыч — брыгадзірам комплекснай паляводчай брыгады.

Комплексная брыгада — гэта 155 гектараў (супраць леташніх 100) цукровых буракоў. Гэта яшчэ 40 гектараў бульбы, 40 — ячменю, 50 — лубіну, 16 гектараў віка-аўсянай сумесі, 15 гектараў кукурузы.

Летась цукровыя буракі далі па 417 цэнтнераў з гектара (з усёй плошчы — 100 гектараў). А збожжавыя — 22,7 цэнтнера з плошчы ў 200 гектараў... Самыя высокія па рэспубліцы паказчыкі.

Уявіць нават цяжка, якая б гэта была прорва работы, калі б зваліць усю яе разам з гэтымі лічбамі на людскія рукі і спіны.

Аднак у жыццё і працоўны быт калгасаў сёння надзейна ўвайшло такое паняцце, як механізацыя...

У «Аснежыцкім» механізаваны ўсе працэсы. Мы былі ў калгасе яшчэ ў маі, калі буракі, у сёлетнюю познюю і халодную вясну, толькі яшчэ паказваліся з зямлі. А тэхніка — рыхліцелі — была ўжо гатова пайсці на дапамогу і буракам і жанкам... Пазней, калі ўзнімецца і зашуміць бацвінне, — пойдзе сіласны камбайн. Ён жне бацвінне і адначасова крышыць яго на сечку (а гатовую сечку ўжо буртуюць). А восенню пойдучь уборачныя камбайны: тады толькі ўпраўляйся грузавікі падганяць, ды ўпраўляйся адвозіць буракі на месца...

— Вось так і змагаемся, — смяецца брыгадзір паляводаў Ганна Коржыч. — Напішыце ў «Работніцу і сялянку», што ў нас самыя лепшыя жанкі, што пра ўсіх трэба пісаць...

ЯК ДУМАЕ СТАРШЫНЯ...

— Няправільна. Усіх хваліць нельга.

Такімі, прыкладна, словамі пачынаецца наша знаёмства са старшынёй калгаса «Аснежыцкі» — з Уладзімірам Антонавічам Ралько — Героем Сацыялістычнай Працы, «нязменным» старшынёй з самага пачатку заснавання калгаса. Хто-хто, а ён ужо за 15 год старшынства ведае кожнага чалавека тут навывілет.

— Усіх хваліць нельга. Шкодна нават, — пераканана паўтарае Уладзімір Антонавіч.

— Чаму? — пытаемся мы.

— Чаму?... У брыгадзе Коржыч працуе 285 чалавек. І ў брыгадзе няма ніводнага маладога хлопца, няма ніводнай дзяўчыны... Мы аднаго нават калгаснага вяселля справіць не можам! — голас старшыні робіцца раптам жорсткім. — А што яны ўсе — памерлі? З'ехалі? Выракліся дому і бацькоў? Ды не!

— Дык у чым жа справа?

— А ну, дзяўчаты, хадзем здымацца ў газету! — камандуе Аляксандра Кірылаўна Палашчук (злева) сваім малодшым таварышам — даяркам.

— У нас даяркі ў месяц — заўважце, у месяц! — зарабляюць ад 170 да 303 рублёў (ад жывёлагадоўлі мы атрымалі за 4 месяцы 400 тысяч прыбытку), — працягвае сваю думку старшыня, — здавалася б, скончыла дзяўчына школу — і ідзі працуй на ферму. Тым больш, што не ўсе ж з залатымі медалямі канчаюць, не ўсе абавязкова народжаны быць артыстамі або дактарамі, або геалагамі... І што ж — ідзе?.. Няўжо ж! Маці на ферме, маці — на бураках, а яна сядзіць дома, пільнуе хату... Бо ёй, «вучонай», бачыце, ужо брыдка ісці ў калгас на працу, а мацеры, перадавой, вядомай, таксама, бачыце... шкада «вучоную» дачку... А хлопец? Да арміі — ён усё дзіця. Пасля арміі — зноў, пакуль не ажэніцца, будзе блытацца дзе папала. За 40—50 рублёў у месяц будзе абівацца ў горадзе...

— Ну дык усё-такі — у чым жа справа? Можна моладзі сумна?

— «Сумна»... На 450 месц, са стацыянарнай, як у горадзе, кінаўстаноўкай (шырокафарматнай!) ёсць клуб... Уся ў тым і справа, што сённяшняю моладзь, бачыце, трэба забавляць. Не ўсю, вядома...

Над словамі старшыні нельга не задумацца. Моладзь пакідае калгасы. Як жа павярнуць яе назад? Чым абудзіць зацікаўленасць і падзяку да роднай зямлі, якая нарадзіла і ўзгадвала?

Адказвае сам Уладзімір Антонавіч.

— Сур'ёзным, дзяржаўным клопам, — апошнія словы старшыня асабліва падкрэслівае, — прасякнуты рашэнні сакавіцкага Пленума... Задача заключаецца ў тым, каб павярнуць справу такім чынам, каб моладзь, якая нарадзілася на зямлі, не пайшла б больш шукаць лёгкага хлеба недзе на старане... Вось чаму нам нельга толькі хваліцца. Мы ў вялікай дарозе.

Уладзімір Антонавіч спяшаўся. Яго чакалі на стрэчу баявыя таварышы — партызаны.

На гэтай зямлі старшыня і партызаніў, бараніў яе ад ворага... І быў, успамінаюць баявыя сябры, бясстрашным партызанам.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Чалавек заўсёды абавязаны тым, хто яго акружае. Без іх ён — ніхто. Сярод гэтых людзей ёсць родныя, блізкія і знаёмыя. І ёсць «чужыя». Але яны памагаюць чалавеку заўсёды і ўсюды, пачынаючы з таго моманту, калі ён удыхнуў першыя глыткі паветра.

Сёння мне хочацца расказаць толькі пра адну з іх — пра цёцю Соню, як ласкава называюць яе ў бальніцы, што знаходзіцца на вуліцы Чырвонаармейскай у Мінску. Ці, больш дакладна, — пра Соф'ю Антонаўну Козел. Працуе яна няняй у мужчынскім аддзяленні. Лічыцца ў штаце бальніцы на гэтай ганаровай і вельмі адказнай пасадзе 35 гадоў. Ганаровай і адказнай таму, што за сваё жыццё яна дапамагла вырастаць мноства людскіх жыццяў.

Побач са мною ў палаце ляжаў цяжка хворы чалавек. Калісьці ён мог сагнуць адной рукой падкову. Але, кажуць, і дубы валяцца. Так вось здарылася і з ім, былым мараком. Не-

што-небудзь страшнае здараецца, нават самаму мужнаму сведку становіцца неяк нядобра. А калі гаварыць пра цёцю Соню, то яна не лічыць сябе такім мужным чалавекам. І я не баюся перабольшання, калі скажу, што ў такіх выпадках яна перажывае, нібы родная маці.

Што ж яшчэ расказаць пра цёцю Соню?

Не так даўно яна пайшла на пенсію. Да апошняга дня працавала гэтак, як і пяць, і дзесяць, і пятнаццаць гадоў назад. Без стомы, непрыкметна і ў той жа час адчувальна для ўсіх, хто быў вакол яе.

Яе з вялікай пашанай і любоўю праводзілі на пенсію ўсім калектывам. Падарылі многа добрых слоў на развітанне, абсыпалі кветкамі. Урачы і сёстры, санітаркі і хворыя, якім яна прысвяціла свае лепшыя гады жыцця і службы, жадалі ёй усяго самага лепшага.

Але і цяпер Соф'я Антонаўна не

КРОКІ Ў ЖЫЦЦЁ

чаканая хвароба моцна прыкавала яго да бальнічнага ложка.

Магутны арганізм праявіў сваю сілу і на гэты раз. Праз некалькі тыдняў чалавек пачаў прыкметна папраўляцца. Хто ведае, што тут больш памагло: лячэнне ўрачоў і догляд сяцёр ці мацярынскія клопаты нянечкі — цёці Соні. Марак быў самы слабы і самы стары чалавек у бальніцы, і яму больш, чым усім, аддавала ўвагі нянечка.

Аднойчы я зайшоў да яго ў палату і ўбачыў нейкія незвычайныя, вясёлыя агеньчыкі ў вачах.

— Вось, ведаеце, сёння я зрабіў першыя крокі з цёцяй Соняй. Напэўна, цяпер ужо буду жыць...

Калі ўявіць сябе ў становішчы чалавека, які ўжо думаў аб смерці, а цяпер упэўнена робіць крокі ў жыццё, то можна зразумець яго пачуцці.

Другі раз ён рабіў гэтыя нясмелыя, але такія невыказна радасныя, абнадзейваючыя крокі ў жыццё. Першы раз — абапіраючыся на руку маці, і цяпер вось, другі раз — абапіраючыся на плячо і руку нянечкі. І праз усё астатняе жыццё пранясе ён пачуццё сардэчнай удзячнасці гэтай жанчыне, якая стала можа такой жа роднай, як маці.

Цёця Соня на першы погляд здаецца жанчынай суровай, нелюдзімай. Але колькі ў ёй сардэчнасці, шчырасці, душэўнай прыгажосці, любові да людзей!

Вось мой сусед лежачы ўздумаў галіцца. Загула, нібы чмель, электрычная брытва. Раптам у палату ўбгае цёця Соня.

— Ах, міленькія мае, сам уключыў! І ўставаў, напэўна? Табе ж нельга, што ты робіш! А за што ж бальнічнаму цырульніку грошы плацяць? Пабягу яе паклічу...

Ці вось у нейкай палаце пачуўся гучны кашаль. З хвілінку цёця Соня слухае, а потым бяжыць туды. Ціхенька адчыняе дзверы (ужо глыбокая ноч!), яшчэ раз прыслухоўваецца і прабіраецца да акна, правярае, ці адчынена фортка.

Трапіў нейка ў бальніцу знаёмы прафесар-медык. Прыйшла ўранку нянечка ў палату, рукамі пляснула:

— Ах, міленькія мае, людзей лечыць, а сам вунь папаўся! Што ж гэта ты, саколік? Кончылася цяпер твая ўлада, дарагі доктар. Цяпер я ўжо буду цябе лячыць...

Прафесар, усміхаючыся, сказаў жартоўна:

— Я таму і прыйшоў сюды, што ты тут. І таму, што я ўсяго толькі прафесар, а ты больш чым доктар сваёй справы.

Сапраўды, нянечка — гэта таксама свайго роду доктар, ад якога вельмі многае залежыць. Лячэнне хворага чалавека — працэс цяжкі, складаны. І лечачы ўрач, і медыцынская сястра, і повар, і нянечка — усе яны павінны дзейнічаць дакладна, зладжана. Промах, недапрацоўка кагосьці з іх — і нельга справу ні выправіць, ні кампенсавать. Вядома, галоўнае — гэта ўрач, затым сёстры, душэўныя, ласкавыя, клапатлівыя. Але без нянечак усе яны (я ўжо не кажу пра хворага) абысціся не могуць. Значыць, нянечка патрэбна як медыцынскаму персаналу, так і самім хворым, яна — жыццёвае сувязное звяно паміж імі.

Яе радасць — памагань чалавеку, які зусім яшчэ нядаўна знаходзіўся паміж жыццём і смерцю, рабіць крокі ад гэтай небяспечнай рысы да святла, сонца, кветак. Крокі ў жыццё...

Але ад гэтай жа рысы ёсць і іншы шлях. Усе людзі смертныя. І калі

можа жыць без людзей, якім патрэбна яе дапамога ў бальніцы. Часта прыходзіць сюды шчырай і добрай гаспадыняй, прыносіць хворым цяпло свайго сэрца і ласку сваіх рук. Іншы раз заступае на ранейшую службу — замяняе ў бальніцы тых санітарак, якія ідуць у чарговы адпачынак. Іменна ў гэты час, калі яна замяняла ў бальніцы сваю сяброўку, захварэў стары марак. І цёця Соня не адышлася ад яго, пакуль не паставіла на ногі.

Я памятаю, як пакідаў бальніцу стары марак. Па-чалавечы цёплае было яго развітанне з цёцяй Соняй. Вялікі, шыракаплечы, ён стаяў перад ёю нейкі сарамлівы, абмяклы. Стаяў і нічога не мог вымавіць. Відаць, цёця Соня зразумела яго. Яна ціха, але выразна сказала:

— Ух і плечы ў цябе, саколік, — марскія. Яны яшчэ паслужаць табе. Ну, будзь здароў. Толькі сюды больш не траплай. Чуеш?

Праз многа тыдняў я выпадкова ўбачыў старога марака далёка за Мінскам. Сустрэліся мы з ім у лесе, дзе ён збіраў грыбы. Час быў добры, грыбны, у канцы жніўня. У тую пару нават грыбныя каралі — белыя баравікі — самі прасіліся ў рукі. Майму знаёмаму пашанцавала — ён назбіраў іх вялікі кошык. Побач жа, у меншым кошыку, ляжалі свежыя палявыя кветкі. Прызнацца, я быў трохі здзіўлены. Заўважыўшы гэта, стары марак сказаў:

— Цяпер кожны раз, калі выязджаю за горад, збіраю кветкі. Для цёці Соні, для ўрача, для сястрычак. Я ўсё зразумеў.

Як гэта добра, калі навечна застаюцца ўдзячнымі адзін аднаму. Усім сэрцам, усёй душой.

І. ЗАРАЧАНСКИ

Слёзы Клавы Патупчык

Клава—апошняя, чацвёртая дачка ў Патупчыкаў.

Тры сыны і столькі ж дачок, як тыя маладыя птахі з гнязда, вылецелі з дома Нічыпара, у горад падаліся. Падраслі пры бацьку і пры маці, каторы сямігодку, а каторы і дзесяцігодку паканчалі і... у горад, далей вучыцца. А як закончылі інстытуты ды вучылішчы, дык пааселі ў гарадах. Адзін сын у Брэсце, два сыны і дачка, старэйшыя, у Мінску, дачка малодшая ў Мазыры. А адна з дачок нават у Маскву трапіла, бо выйшла замуж, як кажуць, за вучонага чалавека. З ім і паехала.

Клава заставалася пры бацьках і вучылася ў Ціхаславіцкай сярэдняй школе. Вучылася не тое, каб выдатна, але і не апошняя была сярод астатніх.

Бацька і маці час у час наглядалі за дачкою ды толькі тады-сяды ціха, асцярожненька папракалі:

— Ці варта столькі часу бавіць на вечарынках тых у Кузьмы таго...

Кузьма быў самы вясёлы з гарманістаў, але з дзяцінства кульгавы.

Збіралася моладзь па вечарах у хаце гарманіста—Кузьмы Дразда. Танцавалі, спявалі. Старыя Патупчыкі гэта ведалі. Аднак, баяліся, шчыра не гаворачы пра гэта дачцы, што тая на вячорках тых можа «пазнаёміцца» з якім трактарыстам-скакуном ці якім работнікам-веселуном з лясніцтва ды замуж раптам выскачыць. Баяліся, што далей, як усе іншыя сыны і дочки іхнія, вучыцца не падасца.

Асцярожненька, чакаючы пакуль Клава атэстат атрымае за сярэдняю школу, старыя не раз прагаворваліся:

— Там жа свае... Ці ж яны, каторы, не памогучь...

Мелася на ўвазе, што ў самім жа Мінску два сыны і дачка жывуць. Павінны яны Клаве памагчы. Старэйшы сын адказным чалавекам там. На партыйнай рабоце. На яго больш і спадзяваліся старыя. Ён жа дапамог ужо дваім малодшым—брату і сястры закончыць інстытуты. Жылі тыя ў яго, на ўсім гатовым, як у бога за пазухай. Жонка сынава сабе ва ўсім адмаўляла, а іх і карміла і абмывала. Дапамагала, адным словам, як сваім.

— Толькі ты ўжо, як трэба, папрасі Петрука,—настройвала Клаву часам маці.

Аднойчы, каля самых ліп, што разрасліся к вуліцы ад хаты Нічыпара Патупчыка, познім часам, маці падцікавала Клаву з маладым чалавекам. Стаялі тыя ды аб чымсьці гаварылі. Старая, крадком, прыслухалася.

— А я нікуды з калгаса не паеду,—пачула яна словы маладога хлопца, аднакласніка і аднавяскоўца. То быў Змітрок Рагавец.

— Можа б і я так зрабіла,—адказвала Клава,—але ж маці і слухаць не хоча, каб не ехаць у Мінск... Бацька нават Петрусю пісаў, каб той дапамог мне...

Маці прыслухоўвалася ды, як кажуць, на вус матала.

— А ты на гэтым і спынішся?—

выпытвала Клава пра намеры свайго дружка.

— Навошта спыняцца... З восені думаю ў Горацкую акадэмію завочнікам паступіць... Жыць і працаваць са сваімі можна. Можна разам і вучыцца...

— Вядома, можна!—падбэдзёрвала не столькі Змітрака, колькі сябе Клава.

Старая Патупчыка прыхілілася да штакетін. Агароджа сваім жаласлівым рыпеннем успудзіла начную цішыню, спалохала маладых.

— Хтосьці падслухоўвае нас,—зашаптаў Змітрок і на які крок адступіўся ад Клавы.

Клава здагадалася, але выгляду не падала. Толькі больш голасна сказала:

— Малайчына ты, Змітрачок, што будзеш завочна вучыцца... Калгас твайму навучанню не перашкодзіць. Шчыра жадаю табе поспеху!

— А ты ўсё ж паедзеш да Петруся, у Мінск, у сталіцу...

— Сама яшчэ не ведаю...

І Клава абхапіла хлопца за шыю і так цмокнула, што ласкаўка ад пацалунка таго пачулася на ўсё начное наваколле. І хуценька кінулася да хаты.

...Паехаць у Мінск Клаве ўсё-такі давялося. Не толькі маці, але і сам Нічыпар Патупчык угаварылі дачку, нават прыструнілі, што як не паслухаецца, дык... І абодва сказалі словы крыўдныя, якіх яна, Клава, ніколі ад іх не чакала. Адным словам, гразіліся ледзьве не з хаты вытурчыць, як адмовіцца яна ехаць сваё шчасце шукаць.

І паехала.

Прыехала Клава ў Мінск цудоўнай летняй парою. Зялёнаю прахалодаю сустрэў яе блізкі ад вакзала невялічкі бульвар. Клава нават прыпынілася ў ім, выбраўшы мясціну свабодную, прысела на адну з лавак.

Клопат яе быў зараз аб тым (уласна, з-за гэтага яна і прыпынілася), каб прыйсці да брата Петруся пад канец рабочага дня, калі ён дома будзе. Не вельмі хацелася адразу трапіць на вочы яго жонцы. Тая ж неяк пад дрэнны настрой сказала аднойчы: «Цяпер ужо Клаве хай памагаюць тыя, хто ў нас апяраўся».

Пагадзілася тады Клава, што ёй павінны памагаць ці Піліп, ці Шура, якія цяпер ужо самі, як кажуць, самастойнікі. А ў таго, Петруся, сваіх ужо двое дзяцей ледзьве не студэнты.

Вечарам Клава была на кватэры старэйшага брата. Сустрэлі яе ветліва, за стол усадзілі, чаю падалі і адразу пачаліся распыты:

— Як там бацька?

— А як маці? Якія навіны ў калгасе? Што сёлета новага будуюць? Сеялі што? Ці прыняліся тыя грушайкі, што пасылаў са знаёмай Пятроў?

І толькі пад другую шклянку чаю братава асцярожненька запыталася:

— Ну, а як ты вучобу скончыла, Клава?

Клава, нічога не гаворачы, палезла

ў чамаданчык, з якога яна нядаўна выняла два ладныя кавалкі сала ды кружок каўбасы—маці паслала з ёю пачастункі сыну, і дастала трубачкай скручаны свой атэстат.

Падала брату.

Паглядзелі атэстат, павіншавалі з закончанай сярэдняй асветай і ні слова далей. Клава чакала, што вось-вось загавораць, запытаюцца, што яна думае рабіць далей, куды збіраецца паступаць. А яны—ні слова.

Братава павяла ўкладваць меншага сына ў ложка, а Пятрусь узяўся за газету.

Назаўтра, як паснедалі і Пятрусь сабраўся адыходзіць на працу, Клава не стрымалася: сама загаварыла з братам:

— І я прайдуся з табою.

— Калі ласка.

Загаварыла Клава, як толькі выйшла ва двор.

— Ты, Петрусь, не крыўдуй на мяне... Я б засталася дома. Працавала б ды завочна вучылася... А маці... ды бацька таксама толькі сваё: «Едзь да Петрука і ўсё». Калі ты можаш, дык дапамажы, а жыць я ў інтэрнаце буду...

— Гэта ўжо сорам так думаць,— перапыніў яе Пятрусь.—Трое ж нас у горадзе жывуць, кватэры маюць, а ты ў інтэрнат... Не, гэта не галоўнае...

— Тады да Шуры папрашуся,— знайшлася сказаць Клава.

— А куды ж ты хацела паступаць?—не звярнуўшы ўвагі на апошнія словы, запытаўся брат.

— Ва ўніверсітэт, на хімічны ці біялагічны...

Нейкі час Пятрусь маўчаў, думаў.

А потым, калі ўжо заварочвалі на вуліцу, адкуль быў відзён вялікі будынак, дзе ён працуе, сказаў:

— Вялікі наплыў ва ўніверсітэт, Клава... Ну, ты падавай, вядома, дакументы...

Клава ледзьве не вымавіла: «А ты дапаможаш, падсобіш?». І толькі вуснамі паварушыла і схамянулася. Сама ж ведае, што цяпер жа папрацаваць трэба, а тады ўжо заяву падаваць.

Дакументы Клава здала. І толькі ўжо тады пайшла да малодшых за Петруся—Піліпа і Шуры. Начаваць засталася ў Шуры. Петрусю пазванілі, каб ведаў, дзе яна.

...Не ўсякая крыўда лёгка забываецца. А яе, Клавы, крыўда абмылася слязьмі і быццам памякчэла, зрабілася зусім-зусім маленькай. Яно і крыўдаваць не было на каго. Ну добра, разважала яна сам-насам, Пятрусь не пахадайнаў за яе. Гэта, можа, і не пабрацку.

А далей, разблытваючы прычыны сваёй няўдачы з паступленнем ва ўніверсітэт, Клава думала цяпер і пра тры тры балы, якіх яна недабрала на экзаменах. Усяго тры балы. Гэта «тройка» па пісьму і «чацвёрка» па хіміі. Былі б «пяцёркі»—не было б і слёз тых.

Плакала, аднак, яна горка і доўга. Плакала там, ва ўніверсітэце, потым на тым самым знаёмым скверыку. Плакала дома, на кватэры ў Петруся. Брат панура маўчаў.

А жонка яго, як магла, сучасала яе.

— Не паступіла гэтым разам, дык паступіш на наступны год. Папрацаваць толькі трэба...

Дзе працаваць, што рабіць, Клава, аднак, не ведала. Цяжка, сорамна было вяртацца дамоў, у калгас, да бацькоў. Засмяюць усе. Кожны скажа:

— Правалілася на экзаменах, дык...

Думаць пра такое было сапраўды нялёгка.

Наступным днём, як высахлі слёзы і ўспомніўся план Змітрака—вучыцца завочна і працаваць у калгасе, Клава дзейнічала самастойна.

Яна пайшла па дакументы.

І не зусім, каб іх забіраць, а каб перадаць іх на завочнае аддзяленне.

— Гэта можна,—сказаў ёй невялічкі ростам, акуратненькі, у чорных рагавых акуларах чалавек у прыёмнай камісіі.

— Хадземце... Я вас з рук у рукі...

Яшчэ некалькі хвілін, яшчэ адзін паверх храма навукі, і Клава стаяла ў новай аўдыторыі перад маладою, як сама, дзяўчынай.

— Гэта вам рэкамендую,—паклаў мужчына Клавіны паперы перад дзяўчынай, а сам, глянуўшы праз плячо на Клаву, шмыгнуў праз паўадчыненыя дзверы.

Дзяўчына спачатку глядзела на адзнакі ў Клавіным атэстаце, потым даведкі перагарнула і спынілася на экзаменацыйным лістку.

— І ў мяне так было,—раптам загаварыла яна.—Таксама трох балаў не хапіла... А на завочным лепей будзе. Толькі дзень у дзень працаваць трэба. Не запускаць...

— Дык мяне залічаць вы думаеце?—ветліва запыталася Клава.

Дзяўчына хуценька падпісала нейкую трафарэтку і, падаючы яе Клаве, адказала:

— Дакументы прыняты. Аб рашэнні паведамленне прышлем... Думаю, камісія не адмовіць...

— Дзякую,—хуценька прагаварыла Клава і, развітаўшыся, хутка выйшла з аўдыторыі.

Так Клава Патупчык стала завочніцай.

У гэтым званні і прыехала яна дамоў, да бацькоў. Каб жыць разам, працаваць і вучыцца. Вучыцца і працаваць.

Маці крыху пабурчэла не так на Клаву, як на Петруся, што той не дапамог дзяўчыне. А стары Патупчык нават узрадаваўся такому рашэнню дачкі і сказаў:

— Весялей і нам будзе, дачушка... А на Петрака не крыўдуй... У яго свайго клопату хапае.

Цяпер толькі Клава ўспомніла, што яна так і не сказала брату, што дакументы свае пакінула на завочным аддзяленні. Слёзы ўсё-такі не ўсю крыўду затапілі.

...Сёння ўсё гэта забылася і засталася дзесьці ўдалечы. Сёння Клава жыўе новымі клопатамі, якія захапілі яе поўнацю і неадлучна.

Вясною быў клопат пры недахопе кармоў не знізіць надоі. Усе яны, Змітрок, Клава і іх маладыя сябры-камсамольцы, што пайшлі працаваць на ферму, разумна выкарысталі і

кожны пуд саломы, і астачу мякіны, і кожную бульбіну. А каровы ў час накормленыя і напоеныя не зніжалі надояў.

З першымі сонечнымі днямі вясны жывёлу пачалі выпускаць на волю. Але разыходзіцца вельмі не дазвалялі. Стрымлівалі ў самым травяністым хмызняку. А потым зноў падкормку давалі.

Яшчэ пазней, як узнялося жыта, Клава і Змітрок першыя дабіліся дазволу ад праўлення касіць яго. І, не дачакаўшыся вылучэння людзей на гэтую працу, самі ўзяліся за касу ды насілі.

Калгас выскачыў па надоях адразу ж на адно з першых месц у раёне. Цяпер толькі спадабаліся камсамольцы новаму старшыні, і той пачаў падтрымліваць іх ва ўсіх пачыненнях, ва ўсіх іх стараннях.

Так Клава Патупчык стала вядомай даяркай. У працы ж непрыкметна прыходзіць і слава. Пра яе і не дума-

еш і не гадаеш, а яна раптам і агорне цябе, як тыя цёплыя марскія хвалі, ды ў вір новых, яшчэ больш напорыстых спраў кідае.

Гэта ж наступным летам, як ехала Клава на сесію завочнікаў, у чамаданчыку былі не толькі канспекты

КАЛІ раптам за крутым паваротам дарогі перад вамі нечакана выплывуць роўныя кварталы маладога белакаменнага горада, вы не стрываецеся, каб прасябе не сказаць: дык вось ты які, Салігорск! Новы горад на карце. Гігант беларускай індустрыі.

Горад без ускраін. Горад без мінулага. Горад з будучым. Горад беларускіх гарнякоў...

Табе ёсць чым пахваліцца. Ёсць Палац культуры, ёсць цудоўны дзіцячы гарадок, некалькі сталовых, кафэ, рэстаран, вялікі будынак камбіната бытавога абслугоўвання. Усё ж астатняе залежыць ад людзей...

...Першае знаёмства. Цэнтральная, калі так можна сказаць, сталовая калійнага камбіната. Сюды прыходзяць шахцёры перад тым, як спусціцца ў забой. «Падмацавацца» на шэсць гадзін работы пад зямлёй. Сюды прыходзяць і пасля таго, як падмацоўвацца з забой. Дзве тысячы чалавек тут штодня снедаюць, абедуюць, вячэраюць. Бадай, без перабольшання можна сказаць, што з усіх прадпрыемстваў бытавога абслугоўвання гэтае—самае галоўнае. Сарцавіна шахцёрскага побыту. Давайце ж увойдзем у сталовую і паабедзем. Таксама, як салігорцы.

Не кожны сталічны рэстаран можа пахваліцца такой прасторнай і светлай залай. Адчуваецца, што камбінат нічога не шкадаваў для сваёй сталовай. Адчуваецца, што працуе тут кваліфікаваны калектыў. І стравы ўмеюць прыгатаваць пры жаданні смачныя і даволі танна.

Пры жаданні... А ці заўсёды яно ёсць? Каб не памыліцца, дадзім слова тым, хто кожны дзень прыходзіць сю-

ды. Пагартаем кнігу скаргаў.

30 студзеня 1965 года. Першы дзень адкрыцця сталовай. Першы наведвальнік. Яго захапленне было такое вялікае, што захацелася гарварыць вершамі:

«З прывітаннем «КП»,
Каб не было ў вас ЧП».
А потым... пайшла даволі сумная проза.

Сталовая для шахцёраў. Яна была яшчэ толькі ў праекце, але на яе ўжо ўскладаліся вялікія надзеі. Бесперапынна працуе Салігорскі калійны. Ні на адну хвіліну не спыняецца выдача «на гара» каштоўнага ўгнаення. Калгасныя і саўгасныя палі чакаюць яго. Таксама павінна была працаваць і яго сталовая. Павінна была б...

Роўна праз два тыдні пасля адкрыцця—наступны запіс: «Мы вельмі абураны. Прышлі абедать у новую сталовую ў 13 гадзін. Можна было ўзяць толькі расольнік і катлету. Роботнікі сталовай растлумачылі, што ў суботу кароткі дзень. Няхай вам будзе вядома, што на нашым прадпрыемстве кароткага дня не бывае...».

І ў гэты ж дзень—другі запіс: «У такой прыгожай новай сталовай працуюць людзі, якія не ведаюць запатрабаванняў гарнякоў і хімікаў».

—А палове пятай дня мая змена спускаецца ў забой. Перад гэтым, зразумела, неабходна паабедать. Але наша камбінатаўская сталовая закрываецца на перапынак у чатыры... У 11-20 таксама сталовая не працуе. Даводзіцца задавальняцца буфетам. А тут, як правіла, акрамя нарзану, каўбасы і пракіслага малака, нічога не знойдзеш. Ды і то даводзіцца стаяць паўгадзіны ў чарзе.

Шахцёр Іван Маляўка, якому належыць гэтыя словы, не пакідаў сваіх запісаў у

кнізе скаргаў і прапаноў. Проста ад свайго імя і ад імя таварышаў па рабоце ён прасіў звярнуць на гэта асаблівую ўвагу. Дзіўна, што кіраўніцтва камбіната, а таксама яго прафсаюзная арганізацыя не вырашылі самі такога жыццёва важнага для шахцёраў пытання.

Людзям, якія працуюць пад зямлёй, неабходна не толькі кругласутачнае, гарачае, але і высокакаларыйнае, багатае на вітаміны харчаванне.

—А ваша думка, як гаспадыні: ці дастаткова рабочаму чалавеку такога абеду, які атрымлівае ён у вашай сталовай?

—Зразумела, не!—не сумейшыся, адказвае загадчыца сталовай Вера Пятроўна Гушча.—Таму ў нас многія толькі перакусваюць, а абедуюць дома, вярнуўшыся з работы.

—А ў каго яшчэ няма дома?

—Тым, вядома,—горш...

—Ці спадзяецца вы ў бліжэйшы час палепшыць харчаванне?

—Цяжка сказаць. Не ад нас гэта залежыць...

Не, паважаная Вера Пятроўна. Вельмі многае залежыць менавіта ад вас. Сталовая камбіната атрымлівае самыя лепшыя прадукты і ў самую першую чаргу. Але чаму, напрыклад, у канцы мая ў меню сталовай не было зеляніны? Боршч з квашанай капуста—адзіная «вітамінізаваная» страва. Халаднік—праблема: нельга, маўляў, без радыскі (?!). Боршч з буракоў—таксама праблема. Чаму? Хіба ўсё гэта не залежала ад вас, ад вашай руплівасці? І настойлівасці, між іншым, таксама.

Першы наведвальнік сталовай загадкава пажадаў: «Каб не было ў вас ЧП». На жаль, здараюцца і ЧП...

«У час абеду 29 красавіка 1965 г. у плове быў іржавы цвік. Пасля такога абеду жаданне хадзіць у сталовую вельмі паменшылася»,—чытаем у кнізе скаргаў.

Жаданне ў другі раз наведать вашу сталовую, Вера Пятроўна, прызнацца, і ў нас паменшылася, калі на дне шклянкі, з якой было выпіта малако, давялося ўбачыць ладны кавалак шкла.

Адбылося знаёмства і з іншымі ўстановамі грамадскага харчавання горада. І ў іх адрас таксама варта выказаць некалькі заўваг. У прыватнасці, гарадская сталовая патрабуе самага неадкладнага капітальнага рамонту, ён павінен быць гэтым летам праведзены і адкладваць нельга ні на адзін месяц. У рэстаран, скардзяцца салігорцы, не прыйдзеш паабедать ці проста адпачыць за бутэлькай ліманаду—тут не вельмі ветліва сустракаюць людзей, якія не заказваюць спіртных напійкаў.

САЛІГОРСКІ камбінат бытавога абслугоўвання займае першае месца ў вобласці.

Што ж, індывідуальны пашыў адзення сапраўды пастаўлен тут на саліднай аснове. Ёсць добрыя майстры. І ў іх адрас можна пачуць многа слоў сардэчнай удзячнасці ад салігорцаў. Ёсць выдатнае трыкатажнае атэль. Яго цудоўнымі вырабамі можна залюбавацца. Дзіцячыя шарсцяныя касцюмчыкі, жаночыя жакеты, світары, зробленыя ў Салігорску, карыстаюцца папулярнасцю нават за межамі рэспублікі.

І гэтым, сапраўды, можна ганарыцца.

Але... у Салігорску няма пральні. На 20 тысяч жыхароў гарвыканком не паклапаціўся пабудаваць ніводнай пральні! Ну як не паспачу-

прапрацаваных тэм, але і нумар раённай газеты «Сцяг камунізма» з яе партрэтаў на першай старонцы. Клава за ўвесь месяц знаходжання ва ўніверсітэце ніводнага разу і не зірнула на самую сябе і нікому не пахвалілася тым партрэтаў. Але прысутнасць нумара газеты са сваёй славай неяк сагравала, падбадзёрвала. Залікі, першыя залікі, яна здала даволі паспяхова. «Хвастоў» ніякіх не засталася.

Газетны партрэт, аднак, шуму нарабіў. І вінаваты ў гэтым Валерка—

сын Петруся. Гэта, як складвалася Клава ў дарогу (тое-сёе ж накупляла і братава для старых), Валерка ўгледзеў цёцю Клаву ў газеце, экзэмпляр якой ён выявіў у адчыненым чамадане. І бацьку паказаў. І маці доўга ўглядалася, тэкст пад фота прачытала ўголас.

—Малайчына, сястрычка, малайчына! То не чалавек цяпер, які працуе не паважае, чарнавых спраў цураецца...

—А чаго ж тады на мяне крычыш, калі мае рукі ў чарніле быва-

юць?—сур'ёзна папракнуў бацьку Валерка.—Чалавекам чарнавых спраў называеш?..

Усе шчыра, гарача смяюцца, а хлопчык толькі вочкамі лыпае ды на Клаву шчыра глядзіць.

Тая забываецца на сваю ціхую славу і не крыўдуе больш на пляменніку, лашчыць яго ды сучае:

—Дарэмна твой бацька крычыць на цябе, ты ж такі працавіты хлопчык...

І сляза радасці наплывае на светлыя, чыстыя вочы Клавы Патупчык.

У верасні мінулага года мінскі завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі для сваёй сталовай пабудаваў новае памяшканне з аўтаматызаванымі кухнямі. У адной з залаў створана камп'ютарнае кафэ, а адна з залаў — вясельная. Менш чым за год у гэтай зале 18 маладых рабочых згулялі сваё вяселле. На здымку: у абедзеннай зале сталовай. Сюды прыходзяць і рабочыя з суседніх заводаў.

Фота Ул. Вяхоткі.

ваць гаспадыням! А халасцякі? Ім, мабыць, трэба паспакуваць удвая. І толькі дзіву можна дацца, як спакойна гаворыць аб гэтым чалавек, які першы павінен быў бы праяўляць неспакой, патрабаваць, настайваць, — загадчыца камбіната Ларыса Сяргееўна Канановіч.

— Як горад жыве без пральні? — пытаемся.

— Абыходзімся хто як...

Гавораць, што жанчыне, каб выглядаць элегантна, трэба мець добры абутак і прыгожую прычоску. Што датычыць абутку — тут ужо салігорскія жанчыны паскардзіцца не могуць. Самыя лепшыя мадэлі можна знайсці на прылаўку абутковага аддзела ўнівермага.

А прычоска?.. Па праўдзе кажучы, мы нават не зразумелі спачатку куды трапілі. Няўжо гэта жаночая цырульня? Цесны маленькі пакойчык з пацямнелымі сценамі, пасярэдзіне грувасткі круглы стол. Адзін закутак для касіра, другі — для манікюршы. І тут жа перад дзвярыма ў залу — натоўп жанчын. Тут адбываецца «цяжкае пакаранне» для тых, хто чаго б гэта ні каштавала хоча быць прыгожы. «Цяжкае пакаранне»? А што? Дзве-тры гадзіны выстаць на нагах зімой у холадзе, летам у духаце, гэта, па-вашаму, не пакаранне для жанчыны, якая, магчыма, толькі што вярнулася з работы? Пры-

сесці б — крэслаў няма. Партаць бы часопіс ці газету — усё ж хутчэй бы ішоў час — такая раскоша тут не прадугледжана.

Як тут не прыгадаць французскую прымаўку: хочаш быць прыгожай — цярпі. І цярпяць салігорскія жанкі, нікуды не дзенешся. Другой цырульні няма. Толькі пішуць і пішуць свае скаргі і прапановы ўсё ў тую ж славетную «кнігу». Але хто яе чытае! Дарэчы, хто ўсё ж павінен яе чытаць і рабіць для сябе вывады?

— Я... — пакорліва адказвае Ларыса Сяргееўна.

— А хто павінен паклапаціцца пра рамонт памяшкання, паставіць крэслы, стварыць хоць мінімальную ўтульнасць?

— Я...

— А хто вінаваты, што разам з дарослымі тут гадзінамі прастойваюць у чарзе дзеці, каб падраўняць сваю грыўку?

Пэўна таксама «я»?

Вось вам і цана перадавога ў вобласці камбіната...

ЖЫВЕ, будзеца, працуе, расце малады горад. І калі падумаеш, што ўсё, што сёння тут ёсць, зусім яшчэ нядаўна вырасла на голым месцы, міжволі хочацца зрабіць скідку на ўзрост. І не дужа чапляцца да дробязей.

Але, урэшце, ці такія ўжо гэта дробязі?

**Г. ВАСІЛЕЎСКАЯ,
А. УЛАДЗІМІРАВА**

ВЕСТКИ З ЖАНСАВЕТАУ

НАША ШЭФСТВА

Работа нашага жансавета пры будаўнічым трэсце № 6 вельмі разнастайная і шматгранная.

Раскажу пра наша шэфства.

Аднойчы на адной з планёрак зайшла гутарка аб шэфстве. Упраўляючы будтрэста т. А. В. Баровіч спытаў, ці ёсць у нас у горадзе дзеці без бацькоў? Мы адказалі, што ёсць — у Кімбараўскім дзіцячым доме. Там яны выходзяць з 1 па VIII клас.

— Дазайце возьмем шэфства над групай выхаванцаў і будзем іх лічыць нашымі дзецьмі, дзецьмі будтрэста № 6, — прапанаваў т. Баровіч.

Мы так і зрабілі, паехалі ў дзіцячы дом, пазнаёміліся з дырэктарам (мы — гэта жансавет: Р. Магілянская, М. Высоцкая, Р. Юрасава і я). Дырэктар тав. Котаў нам сказаў, што дзеці жывуць вельмі добра. Мы і самі неўзабаве ў гэтым пераканаліся. У рабят усё ёсць, дзяржава пра іх добра паклапацілася, але не лішне, калі яны сябе адчуваюць сябрамі вялікага працоўнага калектыву. Мы вырашылі, што больш за ўсё ў нашай увазе маюць патрэбу малыя. Таму мы спыніліся на першакласніках. У гэтай групе 17 дзяўчынак і 9 хлопчыкаў.

Пазнаёміліся з дзецьмі, пагутарылі з імі і паехалі. Праз некалькі дзён зноў прыехалі ў госці да сваіх падшэфных, павялі і наладзілі канцэрт. Дзеці вельмі стараліся, а дарослыя ўзнагароджвалі іх дружнымі апладысментамі. Малых артыстаў запрасілі ў сталовую і пачаставалі смачным абедам.

Цяпер такія сустрэчы адбываюцца ў нас часта. На Новы год нашы новыя сябры весяліліся ў клубе «Будаўнік» на ёлцы. На 1-е Мая яны віталі будаўнікоў на ўрачыстым сходзе. А летам будуць адпачываць у піянерскім лагеры «Будаўнік».

Так расце і мацее наша дружба з выхаванцамі дзіцячага дома. Дзецям гэта памагае ў вучобе, яны бліжэй пазнаюць жыццё, а адчуваючы клопаты і зацікаўленасць дарослых, стараюцца лепш вучыцца: сярод нашых падшэфных ужо з'явіліся першыя выдатнікі.

І дарослым цікава сябраваць з дзецьмі. Яны раскажваюць ім аб сваёй нялёгкай і ганаровай прафесіі будаўніка. Многія з нашых маленькіх сяброў мараць стаць таксама будаўнікамі.

Л. ЛЕПЕШАВА

г. Мазыр.

СТАРШЫНЯ ЖАНОЧАГА САВЕТА

У калгасе «Запаветы Ільіча» жаночы савет узначальвае лепшая дзярка Ольга Прохараўна Стральчэня — працавітая, душэўная жанчына. Яна шмат гора зведала ў жыцці, таму ніколі не пройдзе міма чужой бяды. Жансавет стаў нашым памочнікам ва ўсіх справах.

Колькі ўдоў, сірот пакінула вайна! Не абмінула яна і Ольгу Прохараўну: муж загінуў на вайне, тады ж памерлі трое дзяцей. Не вытрывалі жыцця ў зямлянцы, голаду, холаду. Толькі аднаго Федзю ўдалося выгадаваць. Вырас хлопец на радасць маці, не цураецца ніякай работы. Пасля дзесяцігодкі працаваў у калгасе пастухом, у калгасе і ў партыю прымаў яго. Цяпер служыць у арміі.

Калі сталі думаць, каго выбраць старшынёй жансавета, — усе жанчыны аднадушна рашылі: Ольгу Стральчэню!

Многа сумленных працаўніц у нашым калгасе. Нядаўна праводзілі на пенсію самых паважаных ветэранаў. Пайшлі на заслужаны адпачынак Анфіса Рэут, Аксіння Тышкевіч, Анна Рэут, Аляксандра Тышкевіч.

**Е. КУРЫЛЕНКА,
настаўніца.**

Петрыкаўскі раён.

«Хай заўжды буду я!»
Фотаэцюд Ул. Вяхоткі.

Вову два гады. Ён жыве ў Мазыры. Яго мама працуе на дрэваапрацоўчым камбінате. Вова ніяк не можа ўцяміць: чаму гэта мама іншы раз не ідзе на працу і застаецца з ім дома, а часцей ён бывае адзін?.. Толькі цёця Нюша забягае на хвілінку...

Ён вельмі хоча ў той дом, куды кожны дзень збіраюцца дзеці: там шмат цацак, там так весела і цікава.

— Хачу да дзетак, — просіць ён.

А мама нічога не можа зрабіць: у яслях няма месца.

Можа няма сродкаў на будаўніцтва камбіната для дзяцей? Справа не ў сродках. Чамусьці так павялося: будаўніцтва дзіцячых устаноў лічыць не першаступеннай справай. Ніяк не збяруцца адкрыць дзіцячыя сад-яслі на Мазырскім дрэваапрацоўчым камбінате, хоць малышы павінны былі засяліць іх яшчэ ў 1963 годзе.

Доўга чакалі адкрыцця ясляў Наташы, Олі, Валі і Алёшы — сотні сыночкаў і дачушак работніц Баранавіцкага баваўнянага камбіната. Тут яшчэ ў чацвёртым квартале мінулага года павінен быў адкрыцца дзіцячы камбінат, але ён спазніўся больш чым на паўгода.

Мінскі гадзіннікавы завод — адно з буйнейшых прадпрыемстваў, дзе працуюць пераважна маладыя жанчыны. Тут кожны месяц нараджаецца больш 30 дзяцей, а з дзіцячымі ўстановамі вельмі цяжка.

МЫ—ЗА ГЭТА!

Каля тысячы малых чакаюць сваёй чаргі, каб атрымаць месца ў яслях або садзіку. І нічога дзіўнага няма ў тым, што маладыя маці кідаюць работу. Летась зволілася з завода 277 вопытных, кваліфікаваных работніц: яны вучыліся на заводзе, набылі спецыяльнасць, а цяпер няньчаць дзяцей.

Чаму ж на такім прадпрыемстве толькі адны яслі на 80 месц ды садзік на 125 месц? Чаму, складаючы план будаўніцтва дзіцячых устаноў, Саўнаргас БССР не ўключыў у яго камбінат для гадзіннікавага завода? Прадпрыемства мае сродкі, але гарвыканком і саўнаргас не дазволілі будаўніцтва дзіцячага камбіната ў сёлетнім годзе. І тлумачаць: вы маўляў, будавалі ў 1964 годзе, а пра тое, што дзецям работніц завода далі толькі 80 месц у гэтым камбінате, маўчаць.

З году ў год павялічваецца колькасць дзіцячых садоў і ясляў у нашай рэспубліцы. Толькі за апошнія шэсць гадоў іх стала наведваць удвая больш малых. Але ўсё ж дзіцячых устаноў не хапае, і гэта вельмі хвалюючая з'ява.

Нельга мірыцца з тым, што на радзе фабрык і заводаў яслі і дзіцячыя сады будуць марудна, графік іх адкрыцця зрываецца. Ёсць прадпрыемствы, якія літаральна ваююць за тое, каб ім запланавалі будаўніцтва дзіцячага сада, але... атрымліваюць адмову. А побач з гэтым ёсць кіраўнікі, якім дазволілі будаўніцтва, далі ліміт на матэрыялы, а яны зрываюць графік новабудовлі. Такі папрок у поўнай меры мы робім кіраўнікам бабруйскай фабрыкі імя Халтурына, бабруйскага завода імя Леніна. Яшчэ летась яны павінны былі адкрыць новыя сады і яслі, але дагэтуль будаўніцтва не закончана.

Усё яшчэ мала, вельмі мала дзіцячых устаноў у раённых цэнтрах і ў вёсках, часта яны туляцца ў непрыстасаваных памяшканнях. Як не ўспомніць тут Яромінскі дзіцячы сад Гомельскага раёна. Ён разлічаны на 12 дзяцей, а на самай справе там выходзіць 22 дзіцяці. Сад месціцца ў старым жылым доме, які патрабуе капітальнага рамонту. Будынак стаіць ля самай аўтастрады. Дзецям няма дзе гуляць. Можна было б адрамантаваць гэты дом і расшырыць, але навошта гэта рабіць, калі для дзяцей ёсць цудоўны тыпавы будынак? Толькі ў ім размясцілася...

праўленне калгаса імя XXII партз'езда (старшыня т. М. П. Хаванскі). Каментарыі, як кажуць, лішнія.

Дзіцячы сад Уваравіцкага райана размешчаны ў аварыйным доме, а тыпавы будынак камбіната больш двух гадоў стаіць незакончаны літаральна пад бокам самога райана.

Наша краіна нястомна клапаціцца аб дзецях. Для іх не шкадуюць нічога: лепшыя дамы, палацы, школы, паркі, санаторыі аддадзены ім, нашай змене. Але як балюча бачыць, што іншы раз па віне абыхавых людзей дзеці не атрымліваюць таго, што ім належыць.

Чаму, напрыклад, у будаўнікоў склалася думка, нібыта дзіцячая ўстанова — другарадны аб'ект? Пры Мінскім гарвыканкоме ёсць упраўленне капітальнага будаўніцтва, яно будзе дзіцячыя ўстановы для прадпрыемстваў горада. Але як гэта робіцца? На заводзе запчастак запланавана будаўніцтва камбіната на 280 месц. У чацвёртым квартале сёлетняга года ён павінен увайсці ў строй дзеючых. Мінула паўгода. Як жа ідзе будаўніцтва камбіната? На вуліцы Сталетава мы ўбачылі абгароджаны ўчастак, дзе толькі пачалі капаць катлаван...

— Калі ж будаўнікі думаюць закончыць наш камбінат? — з горыччу гаворыць Валянціна Аляксандраўна Сіманава. Яна старшыня дзіцячай камісіі заўкома, ужо каму-каму, а ёй вядома, як патрэбны дзіцячыя сады і яслі іх работніцам. — Кожны дзень я бываю тут. Ніякіх зрухаў. Будаўнікі пакорпаліся і пайшлі. Сказалі: пакуль не закончым на трактарным заводзе будаўніцтва — тут нічога рабіць не будзем.

Незразумела, як складаецца план будаўнічых работ ва ўпраўленні капітальнага будаўніцтва Мінгарвыканкома? Мы чакаем, што нам адкажа галоўны інжынер упраўлення т. М. А. Каробачкін.

Партыя заўсёды ўважліва і чула адносіцца да дзяцей. У Праграме КПСС прадугледжана забеспячэнне шчаслівага дзяцінства кожнаму дзіцяці. А прыведзеныя прыклады гавораць, што некаторыя кіраўнікі прадпрыемстваў забыліся пра гэта.

Будаўніцтва дзіцячых устаноў павінна разглядацца як першачарговае будаўніцтва. Мы — за гэта!

Старшы інструктар Белсаўпрофа
Л. ЧЫЛІКАНАВА,
Н. СЯРГЕЕВА

ДОБРЫ руksак у Зая: усё ўлезла — і палатка, і коўдра, і лыжка, і міска. Надакучыла ў нары сядзець! І вось перад ім дарога далёкая, лясы-пералескі, горы-даліны.

Ідзе Зая і бачыць: нара ля дарогі. І цёмная, і сырая...

— Гэй, хто там! Пойдзем шчасце шукаць!

Бліснулі з нары двое вачанят.

— Якое шчасце!

— Сваё! — адказвае Зая.

— А што за яно — тваё шчасце!

— Вецер, сонца — увесь свет!

— Бадай што, нам з табою па дарозе... Праўда, увесь свет — гэта мнагавата, а вось нара ў мяне сырая... Ну што ж, давай знаёміцца, мяне Барсук завучь, а цябе!

— Зая.

І вось ужо двое ідуць далёкай дарогай, лясамі дрымучымі, пяскамі сыпучымі, пералескамі ды лугавінамі.

Прыходзяць яны да раздарожжа — ляжыць ля скрыжавання дарог на зялёнай траўцы-мураўцы белы камень гаручы. І напісана на тым камені:

**ЗА ЧЫМ ПОЙДЗЕШ, ТОЕ
І ЗНОЙДЗЕШ.**

Абышлі яны з усіх чатырох бакоў камень, і на ўсіх чатырох баках адно напісана:

**ЗА ЧЫМ ПОЙДЗЕШ, ТОЕ
І ЗНОЙДЗЕШ.**

— Вось гэта добра, — мармыча Барсук, — гэта па мне. У які бок ні завернеш — усё роўна да нары прыйдзеш...

Пайшлі прама.

— Ты што ўперадзе бачыш! — пытае Зая.

— Нічога не бачу.

Прайшлі яшчэ крыху.

— А цяпер што бачыш!

ЗАЙ, БАРСУК І ШЧАСЦЕ

Мал. В. Ціхановіча.

— Нібы нейкая птушка ў пыле борсаецца... — адказвае Барсук.

— Не, — кажа Зая, — гэта смяротны бой!

І кінуўся наперад.

— Куды ты!

А Зая і не чуе. Схапіўся за ястрабам — не спалохаўся ні дзюбы вострай, ні злосных вачэй — вырваў з кіпцюроў ястрабіных зайчанятка.

А зайчаня маленькае, шэрае, раны залізвае.

— Чым аддзячыць цябе! — пытае.

— Нічога мне не трэба, — адказвае Зая, — усё ў мяне ёсць.

— Тады вазьмі вось браціка майго меншага, — гаворыць зайчаня і паказвае яму сонечны зайчык.

Адбіўся сонечны зайчык у вачах у Зая і астаўся ў іх залатымі іскрамі.

Паскакала ў лес зайчанятка, а Зая стаіць, нос раздзёўбаны мацае.

— Так табе і трэба! — падышоў да яго Барсук. — Не тваё зайчаня, чаго лезеш!

Маўчыць Зая, усміхаецца, у вачах іскаркі гарэзлівыя скачуць.

— Што гэта! — здзівіўся Барсук. — У цябе ў вачах быццам сонца схавана...

— Сапраўды, сонца... — смяецца Зая. — Гэта зайчаня падаравала, каб лепей глядзець было.

— Здрава табе пашанцавала! Ну што ж, лезь на дрэва, глянь, ці далёка яшчэ.

Узлез на дрэва Зая, дарогу выглядае. І раптам як крыкне: «Пажар!» І з самай верхавіны дрэва на зямлю як скачыць! І паскакаў.

Барсук за ім.

Прыбеглі да палаючага дома. Барсук крычыць, на дапамогу кліча, а Зая праз дым і агонь — у дом і давай з акна лыжкі ды міскі, падушкі ды коўдры выкідваць...

Палае дом — вось-вось абваліцца... І раптам у дзвярах Зая з'яўляецца, чорны, абпалены і тэлевізар на сабе цягне...

— Ну, ненармальны! — крычыць Барсук. — Гэта ж не тваё, чаго лезеш!

Тут звяры на пажар збягацца пачалі, усякія ведры-цэбры, банкі-шклянкі — хто што знайшоў — пахапалі, агонь заліваюць.

А да Зая тым часам халодны ды ласкавы ветрык прыляцеў... Абвееў, астудзіў... І браціка свайго меншага — лёгкі ранішні ветрык — на памяць падарыў.

Залілі звяры агонь, азіраюцца — Зая шукаюць. А Зая няма. Толькі Барсук стаіць, крычыць, на дапамогу кліча, ніяк спыніцца не можа.

— Цішэй, цішэй, не хвалюйся, — супакойваюць Барсук. — Перадайце вось вашаму сябру ўзнагароду — падкову. Падкова гэта не простая — чарадзейная. Як на зямлю яе кінеш — што задумаеш, тое і здзейсніцца...

Схапіў Барсук падкову, адбег крыху, азірнуўся на бакі ды як кіне падкову вобземлю!

— Хачу наву!

Глядзіць — частакол перад ім з брамай, з запорами як з-пад зямлі вырастае...

Заходзіць Барсук на двор, да нары ідзе. А нара новая, светлая, з дыванамі ды фіранкамі, тэлевізарам-прайгравальнікам.

— Вось гэта дык нара! — пацірае лапы Барсук. — Праўда, не хапае толькі... Але гэта можна паправіць...

Ідзе Барсук у лес і адтуль жука на ланцугу валачэ. Жук і не ўпіраецца — дзе там: ланцуг у два разы таўсцейшы за яго! А Барсук жука цягне, да варотаў прывязвае, дошчачку ёмкую знаходзіць, піша на ёй штосьці і цвікамі вялікімі да брамы прыбівае...

— Здароў, гаспадар!

Паварочваецца Барсук — Зая перад ім стаіць, усміхаецца. А ў вачах у Зая сонца іскрыцца, за плячыма вецер вее, пад ногі дарога далёкая сцелецца...

— Ты чаго тут! — спалохаўся Барсук.

— Цябе забыў, ды і руksак таксама... І надпіс на варотах чытаю. Лоўка гэта ў цябе выходзіць!

**АСЦЯРОЖНА, СЯБРУК,
НА ДВАРЭ ЗЛОСНЫ ЖУК!**

— Гэта ж не для цябе напісана! — закрываў Барсук, замітусіўся: баіцца, што Зая пра падкову спытае. — Ды ты зайдзі, пасядзі, я цябе чайком пачастую...

— Не, — кажа Зая, — няма калі мне чай распіваць. Пайду.

— Куды! — спакойненька так пытае Барсук, а сам думае: «Няўжо Зая лепшую наву знайшоў!!»

А Зая гаворыць:

— Я, як з пажара пайшоў, рашыў дарогу разведць, узлез на дрэва, на ўсе чатыры бакі гляджу — і бачу...

— Нару!! — абмёр Барсук.

Смяецца Зая.

— Не, — кажа, — не нару... Касмадром. Туды падамся.

Зоя ГУСЕВА

А МАЛЬ нічога ўжо не паправіць у гэтай невясёлай гісторыі: не закрэсліць узаемных папрокаў, скарг, крыўд, не склеіць сям'ю. Таму няма неабходнасці называць прозвішчы і адрасы і тым самым наносіць яшчэ адзін, цяпер ужо бескарысны ўдар людзям, якія і так шмат перажылі. Але і не пісаць нельга: магчыма, чужая бяда каго-небудзь перасцеражэ ад паспешлівых рашэнняў і неабдуманых крокаў.

Яны пазнаёміліся пасля вайны, якую ён закончыў з некалькімі радамі ордэнскіх планаў і зоркамі на пагонах з двума прасветамі. А пасля сканчэння ваеннай акадэміі атрымаў і высокую пасаду. Усё ішло добра. Толькі халасцяцкае жыццё пачынала ўсё больш гнясці. Вось чаму, знаёмячыся з гэтай вясёлай і разумнай дзяўчынай, Пётр Ягоравіч загадзя вызначыў мэту: абзавесціся сям'ёй. Ці кахаў?

— Падабалася, — нерашуча каза ён цяпер. — Ды і яна не вельмі што кахала: такі замуж гарантаваў ёй бесклапотны, лёгкі лёс, ну і, вядома ж, матэрыяльную забяспечанасць. Вось і доказ: адразу ж пасля вяселля яна кінула работу і стала хатняй гаспадыняй.

Спрабую ўявіць сабе гэту пару ў тыя гады. Яго — падцягнутага, паважнага афіцэра. І яе — модна апранутую ветлівую гаспадыню, для якой муж, дзеці — усё святло, што ў акенцы. Усё — толькі яны, толькі дзеля іх. І вандроўнае жыццё па розных гарадах і вайсковых часцях. І вечная няўладжанасць. І заўсёды «чамаданны» настрой. Было б каханне — усё гэта дробязь. Але каханне не было...

А што такое каханне? Напісана пра яго мноства добрых і разумных кніг. Але што яно такое, здаецца, ніхто так і не сказаў. Як вымераць яго, як адрозніць ад звычайнай сімпатыі, дружбы, прыхільнасці? Якімі сродкамі праверыць? Усё гэта кожны вырашае сам для сябе. Пазнаў, знайшоў сваё каханне — і ўсё жыццё стане святам штодзённых радасных сустрэч. Памыліўся — і будзе чалавек усё жыццё пакутліва «цягнуць лямку». Напэўна, у такіх выпадках для абодвух лепей за ўсё, ва ўсякім разе больш сумленна, як мага хутчэй самому сабе прызнацца ў памылцы...

Але, усвядоміўшы яе, гэтую памылку, Пётр Ягоравіч думаў зусім пра іншае: ці добра, ці прыстойна ў яго становішчы разводзіцца? Як паглядзіць на гэта начальства? І... захаваў сям'ю. Дарыў у дзень нараджэння і 8 сакавіка падарункі, прыносіў зарплату. І лічыў сябе добрым сем'янінам.

— Іменна так я і разлічваў жыць, — працягвае Пётр Ягоравіч. — Мне і ў галаву не прыходзіла думка аб разводзе. Кахае, не кахае — ужо не думаў. Гэта праблема засталася ў маладосці. Жылі — і добра. Усе няшчасці пачаліся пасля дэмабілізацыі, калі цяжэй стала матэрыяльна.

Гэта было дзіўна: ён усё зводзіў да грошай. Выйшла, маўляў, Люда замуж па разліку. Сям'я стала раскідацца, калі дэмабілізаваўся. Але дэмабілізаваны больш дзесяці гадоў назад, а разведзены ўсяго два гады.

— Дык не адразу ж...

І ўсё ж, я ўпэўнен, не ў гэтым справа. Так, Людміла Фёдарэўна не працавала. Як відаць, не вельмі імкнулася да гэтага. Тым больш, што сапраўды даводзілася ёй вельмі нялёгка: то не было на каго першынец пакідаць, потым, калі ён пайшоў у школу, трэба было сачыць за яго вучобай. А неўзабаве нарадзіўся другі — Андрэйка, і ўсё пачалося спачатку. Ды і мужу трэба было дакладна а першай гадзіне дня паставіць абед на стол, своєчасова змяніць падкаўнерык, пачысціць шынель.

І. МАСТКОЎ

ДНА ПАМЫЛАК

Кадр з кінафільма «Маці і мачыха».

Кадр з кінафільма «Зорна балета».

Вось і ўсё кола яе інтарэсаў. Малавата? Яму, здавалася, што дастаткова. Ёй таксама. На большае тады не прэтэндавала. Жыла бязбедна і абыходзілася дробнымі штодзённымі клопатамі. Чытала, чула, ведала аб жанчынах чыё жыццё было багата высокімі намерамі і дзівоснымі справамі. Але не зайздросціла ім. Кожнаму, маўляў, сваё...

А муж пра гэта наогул не думаў. Не, яму былі чужыя феадальныя замашкі, не, ён не адмаўляў ёй у праве жыць вялікімі запатрабаваннямі. Але яна перш за ўсё — жонка. Значыць, усё астатняе — толькі «па сумяшчальніцтву» з хатнімі абавязкамі, усё астатняе — другараднае. Працаваць? Навошта? Ён добра забяспечваў сям'ю.

Не адышла з маладосцю і праблема кахання. Людміла Фёдарэўна бачыла, як жывуць іншыя сем'і, якія шчырыя ў іх адносіны, якія шчаслівыя гэтыя людзі, часам куды старэйшыя за яе і Пятра. Рабілася крыўдна, што ў іх адносінах усё так будзённа, няшчыра, усё па абавязку і нічога ад душы. І зразумела тады, што стала яна не сяброўкай, а хатняй работніцай.

Нарэшце, Людміла Фёдарэўна пайшла працаваць. Напэўна, тады магло многае змяніцца ў іх адносінах у лепшы бок — і ў яго ролі ў сям'і, і ў адносінах жонкі да яго. Ёй было цяжка: хатніх спраў не паменшала, а работай пагарджаць не магла і не хацела. Педагог, яна, нарэшце, знайшла тое кола інтарэсаў, той цудоўны свет вялікіх грамадскіх запатрабаванняў, тую цеплыню і прастату адносін, якіх пазбаўлена была раней. Калі б зразумеў муж яе ў той час, калі б узяў на сябе частку хатніх спраў — нарадзілася б, магчыма, вялікая сардэчная ўдзячнасць, якая адна толькі цяпер і магла выратаваць іх адносіны, іх сям'ю. Але да ўсіх новых размоў і турботаў жонкі ён аднёсся з той паблажлівай насмешлівасцю (чым бы дзіця ні цешылася!), якая канчаткова зрабіла мужа і жонку чужымі.

Так адбылася адна з самых непяпраўных памылак. Абыякавасць перарасла ў азлабленне. Яны проста ўжо не цяргалі адзін аднаго. Кожная дробязь была прычынай для сваркі. Так яны разышліся...

Ён знешне сімпатычны, Пётр Ягоравіч. Глядзіш на яго стомлены твар, слухаеш яго павольную гаворку і міжволі

Мы ведаем нямала фільмаў пра Уладзіміра Ільіча Леніна. Многія з іх застаюцца лепшымі старонкамі гісторыі савецкага кіно. Але ленінская тэма па-ранейшаму хвалюе майстроў кінамастацтва.

...Казань, 1887 год. Зімовы сонечны дзень. На адной з вуліц горада сустракаюцца Валодзя Ульянаў і Даша. Расчырванелая ад марозу, дзяўчына падыходзіць да Ульянава.

— Добры дзень, Даша! — вітае яе Валодзя. — Што вы так мяне разглядаеце?

— Вы бледны... Як вы перанеслі турму?

— Нацёр шыю арыштанцкім халатам, — адказвае Валодзя, праводзячы рукой па шыі.

— Валодзя! — Даша бярэ яго за руку. — Хопіць цяпець! Гэта не барацьба. Мы вырашылі забіць губернатара Казані.

— Даша! — спрабуе спыніць яе Валодзя.

— Мы можам разлічваць на вас? — пытае ў яго дзяўчына.

— Даша, гэта неразумна! — строга гаворыць Ульянаў. — Не так трэба дзейнічаць. Гэтым шляхам вы нічога не даб'ецеся.

— Ды вы проста баіцеся, — пакрыўджана гаворыць Даша.

— Не, я супраць дарэмных ахвяр! — рэзка гаворыць Валодзя і, павярнуўшыся, адыходзіць.

Гэта эпізод з новай шырокаэкраннай мастацкай кінааповесці «Першая Бастылія» вытворчасці кінастудыі «Ленфільм».

Як вядома, пасля заканчэння

гімназіі ў Сімбірскі Уладзімір Ульянаў паступіў у 1887 годзе ў Казанскі ўніверсітэт. Але нядоўга давялося яму вучыцца. У снежні за ўдзел у рэвалюцыйнай сходцы ён быў арыштаваны і пасаджаны ў турэмную камеру, а затым адпраўлены ў першую ў сваім жыцці ссылку. Гэта была вёска Какушкіна пад Казанню.

— Галоўная думка нашага фільма, — расказвае рэжысёр-пастаноўшчык Міхаіл Яршоў, — выказана ў словах віднага дзеяча нашай Камуністычнай партыі Г. М. Кржыжановскага: «Вялікае шчасце выпадае на долю тых, якія жывуць у ранняй маладосці знаходзячы саміх сябе і свае асноўныя мэтавыя імкненні. Ці не ў гэтым наогул і заключаецца галоўная ўдача жыцця? Калі гэта так, то такая ўдача выпала на долю Уладзіміра Ільіча Леніна ў поўнай меры».

У фільме іграюць вядомыя акцёры тэатра і кіно і маладыя дэбютанты. У ролі Валодзі Ульянава здымаўся акцёр Цэнтральнага дзіцячага тэатра Валеры Галавенкаў.

* * *

З цікавасцю прагледзяць гледачы таксама новую кінакамедыю «Масквічы», створаную рэжысёрам Віленам Азаравым на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыю Валянціны Спірынай. Карціна расказвае пра адзін дзень работы шафёра таксі

Кадр з кінафільма «Масквічы».

Сяргея Нікіціна, пра яго сустрэчы з рознымі пасажырамі, у зносінах з якімі раскрываецца шматгранны характар героя.

* * *

Выпускаецца на экраны таксама новая работа свярдлоўскіх кінематаграфістаў — мастацкая кінааповесць «Ігра без правіл». Аўтар сцэнарыя — Л. Шэйнін, рэжысёр-пастаноўшчык — Я. Лапшын. Гэта псіхалагічны кінадэтэктыв аб прошаках іншаземнай разведкі, аб гераічнай працы нашых работнікаў дзяржбяспекі, аб мужнасці і стойкасці савецкіх людзей.

У галоўных ролях заняты акцёры М. Кузняцоў, В. Хахракоў, В. Дабравольскі, В. Якут, Д. Рытэнберг і іншыя.

* * *

...У старога рыбака быў сын, таксама рыбак, Гурам. Як і яго бацька, ён працаваў на невялі-

кім сейнерах «Імедзі», і, як у кожнага, у жыцці яго быў «час пошукаў і час страт, час ярасці і весялосці, час нянавісці і...» І калі прыйшоў час нахання, на дарозе яго стаў сябар. Але Гурам змагаўся за сваю мару, змагаўся з морам і людзьмі. Аднойчы, калі рэпрадунтар пад светлай арнай абвясціў аб вайне, прыйшло да рыбака яшчэ адно выпрабаванне — жыць або памерці. Ён выводзіць у мора свой сейнер...

Пра ўсё гэта і расказвае новая грузінская мастацкая кінааповесць «Дзеці мора».

* * *

Новы мастацкі фільм «Зорна балета» вытворчасці Кіеўскай кінастудыі імя А. П. Дажэнікі і кінакарціна «Маці і мачыха», створаная на кінастудыі «Ленфільм», таксама неўзабаве з'явіцца на экранах рэспублікі.

Р. КАПЛЯ

нараджаецца спачуванне да гэтага чалавека. Так, ён, з яго пункту гледжання, ні ў чым не вінаваты. Ён стараўся захаваць сям'ю. Але рабіў для гэтага так мала, як мала цяпер разумее, што чымат у чым вінаваты сам.

Не, ён ніколі не крычаў на жонку, не зневажаў яе. А яна магла дараваць усё, апроча гэтага халоднай абыхавасці, гэтага прызнання толькі за ім правоў на вялікае жыццё, на занятасць работай вечарамі. Магла дараваць усё, апроча гэтага ўнізіцельнай для яе ўпэўненасці ў мужчынскай праваце. Жонка больш не магла, не хацела ведаць, калі ёй варыць абед, калі яму трэба змяніць кашулю. І ў яе (няхай муж, нарэшце, зразумеў!) ёсць свая работа, свае, ніколі не менш важныя, чым у яго, справы. Нічога не здарыцца, калі сам памые пасуду або бялізну. Ах, ён не хоча!

Ёй не хапала яго вытрымкі. Яна пачынала крычаць, абражаць яго. Ён раўнуе? Раней гэта, бадай, нават узрадавала б доказам яго неабыхавасці. Цяпер гэта стала новым сродкам паказаць сваю незалежнасць, адпомсціць, прынізіць...

І вось яны «чужыя». Проста суседзі ў двух несумежных пакоях з агульнай кухняй. Так вырашыў суд. Але суд не можа вызначыць усе нюансы ў адносінах суседзяў. Ніякімі правіламі агульнажыцця не забароніш усіх праяўленняў узаемнай злосці.

— Я патрабаваў ад яе, — упэўнены ў сваёй праваце, працягвае Пётр Ягоравіч, — толькі таго, што мне належыць па закону. А яна захапіла хлех. Не прыбірае ванную. Не плаціць за электрычнасць.

Магчыма, гэта дробязь. Але пры раздзеле маёмасці ён пералічвае кожны ручнік, ацэньвае кожнае крэсла не толькі таму, што шкада расставіцца з нажытым. Справа, хутчэй за ўсё, у іншым: чаму ёй павінна быць лепей, чым яму?

Дзеці ўсё разумеюць. Старэйшы, цяпер ужо дарослы сын, які воляй суда апынуўся з Пятром Ягоравічам у адным пакоі, пагражае збіць бацьку. 12-гадовы Андрэйка ўгаворвае маці:

— Мамачка, аддай яму ўсё. Мы пражывем, навошта, каб ён патрабаваў і скардзіўся.

Разлад ужо не ўжываецца ў сценах кватэры. Сюды ўсё часцей наведваюцца камісіі — то па яе, то па яго скаргах.

Я яшчэ спрабую захаваць першапачатковую думку пра Пятра Ягоравіча, як пра валявога афіцэра, у меру самалюбівага, рашучага. І пытаю, чаму ён не кіне ўсё і не пойдзе куды-небудзь, пакінуўшы яе і дзяцей у спакоі? Так будзе лепей.

— Пакідаць ёй кватэру з выгодамі? Чаму? Хіба ў мяне няма ніякіх правоў?

Адчуваю: бескарысна гаварыць з ім пра мужчынскую год-

Рады пазнаёміць вас з Ольгай Тыцін, лепшай закройшчыцай фабрыкі індывідуальнага пашыву горада Брэста.

Фота В. Германа.

Вяртанне

Зоя нават і не пачула, калі ў хату зайшла Філюдзія Ерашэвіч. Зайшла яна, як і заўсёды, ціха, быццам тая здань, кашлянула ў кулак.

— Хто гэта?—спалохана спытала Зоя і павярнулася да акна.

— Міласцю гасподняй я гэта, сястра Філюдзія.

— Што вам трэба ад мяне?

— Адумайся, вярніся ў лона нашага збавіцеля Хрыста.

— Пакіньце мяне ў спакоі...—закрычала Зоя.

— А ты не крычы,—зашыпела Ерашэвіч.—Глядзі, блудная авечка, позна будзе. Ад слова божага адраклася, клятву парушыла. А цяпер во пісьмо задумала ў газету пісаць. Неразумна робіш.

— Не хачу! Разумеце вы, не хачу слухаць вас!—Дзяўчына ступіла да Філюдзіі, губы яе дрыжалі.

І ў гэты момант у хату зайшоў Міша. Філюдзія спачатку разгубілася, а потым, лісліва ўсміхнуўшыся, праспявала:

— Здаровенькі будзь, брат Міхаіл.

— Які я вам брат? Зноў прыйшла травіць?

— Што ты кажаш? Што травіць?

— Душу яе,—кінуў галавой у бок Зоі.—Мала вам, што пакалечылі жыццё. У магілу звесці хочаце.

— А ты... а ты адступнік божы... Бога зневажаеш!—Філюдзія злосна зыркнула вачыма, бокам прабралася

да парога і выскачыла ў сенцы, гучна грукнуўшы дзвярыма.

Некаторы час у хаце было ціха. Міша падышоў да сястры.

— Не трэба, Зоя, плакаць,—сказаў ён ласкава.—Не паддавайся ім, не ўступай.

— А я і не плачу,—усхліпнула Зоя.—Мне толькі крыўдна, што так позна зразумела ўсё.

Колькі перажыта, колькі гора перанесена!..

А пачалося ўсё дваццаць чатыры гады назад, калі немцы ступілі на нашу зямлю са сваім «новым» парадкам. Людзі ішлі ў партызаны, змагаліся з ненавісным ворагам. Бацька, дзед Лук'ян, бабка Параска, многія дапамагалі месціўцам. Але і сярод аднавяскоўцаў аказаўся здраднік. Гэта быў Рох Жылінскі. Ён апрануў паліцэйскую форму, лютаваў у наваколлі: выдаваў гітлераўцам сумленных людзей. Ахвярай катаў сталі і Зоіны родныя—бацька, дзед, бабуля. Іх замучылі за сувязь з партызанамі.

Цяжка, ой, як цяжка прыйшлося тады маці. На яе руках засталася іх, дзяцей, чацвёра. Яны блукалі па лесе голяя, галодныя: уцяклі ад карнікаў як стаялі.

— Нічога, дзеткі, хутка прыйдуць нашы, наладзіцца жыццё,—суцяшала Марыя Паўлаўна.

— А тата? Наш тата...—гаварыў меншы, Міша. Маці маўчала.

І гэты дзень надышоў. Зоі тады было дванаццаць гадоў. Але і цяпер яна памятае, як усе радаваліся, хоць вярнуліся на папалішчы. Радаваліся, што зноў сталі свабоднымі людзьмі. А Зоя плакала начамі ў адзіноце, плакала і на людзях—пралівала горкія дзіцячыя слёзы па бацьку.

Філюдзія Ерашэвіч прыходзіла часта, сядзела побач, гладзіла Зою па галаве, прыгаворвала:

— Усё ад бога: і вайна па волі гасподняй, і ахвяры. Бацька, дзед і бабка твае загінулі, бо саграшылі перад усявышнім. Вось ён іх і пакараў. Ты ж, галубачка, яшчэ не паспела саграшыць, таму і жыццё даравана. Маліся дзень і ноч госпаду—збавіцелю нашаму.

А потым сектантка зацягнула Зою ў сваю абшчыну. Кожную нядзелю «сёстры і браты ва Хрысце» збіраліся ў хаце Юльяна Яцкевіча. Зоя з цікавасцю слухала пропаведзі аб пакорнасці, аб тым, што грэх вялікі хадзіць у кіно, на танцы, спяваць песні.

Абарона дыплама...
Справаздача за гады
вучобы. Таццяна Ша-
лягіна — выдатніца
Мінскага будаўнічага
тэхнікума.

Фота В. Волгіна.

Ідучы дадому, сястра Філюдзія гаварыла:

— Мірскія людзі—грэшнікі. Толькі браты і сёстры дапамогуць табе.

Зоя маўчала.

І гэтак—без радасці, без песні, без карагоды, якімі ў святочныя дні славіцца іхняя Навуць,—міналі гады. Яна працавала ўжо, зарабляла хлеб. І, прыйшоўшы з працы, старалася не ўступаць дома ў размовы.

НЕВЯДОМА, колькі б цягнулася такое жыццё, калі б на яе дарозе не стаў цудоўны чалавек, камуніст, дырэктар пачатковай школы Мікалай Паўлавіч Гаўрыловіч. Неяк аднойчы, ідучы з фермы, Зоя сустрэла яго.

— Паглядзі навокал, Зоя,—гаварыў Мікалай Паўлавіч.—Як весела, як цудоўна жывуць людзі. У небе лётаюць спадарожнікі Зямлі, касмічныя караблі, а ты ў баптысцкай твані...

— Не трэба пра гэта,—ціха папрасіла Зоя.

— Э-эх, Зоя, Зоя. Цяжка, але ж трэба табе знайсці правільны шлях.

І яшчэ была сустрэча (адна са шматлікіх сустрэч) з дырэктарам школы. Мікалай Паўлавіч веў шчырую размову з дзяўчынай.

— Твой дзед Лук'ян, бабка Параска загінулі ад рук катаў. Сваё жыццё аддалі за тое, каб ты шчасліва жыла.

— Ты памятаеш, як мы па лесе блукалі галодныя?—Мікалай Паўлавіч хваляўся, а таму гаварыў прыглушана.—Я гэтага ніколі не забуду. Ворагі ўсё ад нас адабралі. А дзе ж тады быў бог, якому ты пакланяешся?

За шчырай размовай яны праседзелі да позняга вечара. А потым была неспакойная ноч: Зоя думала, спрачалася ў думках з Мікалаем Паўлавічам і сама з сабою.

Думы, думы... Недаспаныя ночы. Успамінала шчырасць сябровак па ферме, крывадушнасць «сясцёр і братоў ва Хрысце», у якой яна ўпэўнілася,—усё гэта пахіснула веру ў госпада-збавіцеля.

Гэта і заўважыла Філюдзія Ерашэвіч.

— Дрэнна, дрэнна робіш. Наклічаш на сябе бяду,—казала яна, строга падцяўшы губы.—Такое табе ніколі не даруецца.

— Не вер ніводнаму яе слову,—на сваім стаяў Міша.

— Не твая гэта дарога баптызм,—пераконваў Мікалай Паўлавіч.—Шукай сваю, па якой табе трэба ісці, Зоя.

А ўчора была яшчэ адна размова. На ферму завіталі Мікалай Паўлавіч, Міша і няштатны карэспандэнт раённай газеты Аляксандр Купрацэвіч.

І вось яна прыбегла, Філюдзія. Пранюхала. Палохае...

Зоя паднялася з ложка, ціха падышла да стала, уключыла святло.

«Што напісаць, з чаго пачаць?»

Радкі паволі, але ўпэўнена кладуцца на паперу.

«...Мне давялося зазнаць шмат гора. І гэта гора дапамаглі абцяжарыць людзі, якія лічаць сябе слугамі гасподнімі, самымі праведнымі на зямлі...»

...Я звяртаюся з гэтым адкрытым пісьмом да вас, мае сябры — дзяўчаты і юнакі: не трапляйце, як я, у рэлігійнае лавуціннае баптыстаў-фанатыкаў, такіх, як Філюдзія Ерашэвіч! Нам не па дарозе з імі...»

Зоя яшчэ раз перачытала напісанае, задумалася. І зноў — у каторы раз! — перад ёй паўсталі загубленыя баптыстамі лепшыя гады яе жыцця.

З ТАГО дня мінуў год. Для яе, Зоі Пугачовай, ён быў годам плённай працы на ферме, годам новага пазнання жыцця. Яна пачала іншымі вачыма глядзець на сяброў па працы, радавацца іх поспехам. А тое перажытае, мінулае пачало здавацца доўгім сном. Толькі сном.

Як змянілася Зоя! Цяпер на ферме ўвесь дзень чуваць яе вясёлы голас. І калі раней пры падвядзенні вынікаў работы дзяўчына сядзела дзе-небудзь у куточку ціха, пакорліва, то цяпер стала іншай. Усе памятаюць яе першае выступленне.

— А хто вінават у тым, што мы яшчэ адстаем ад іншых па надоях малака? — гаварыла ўсхвалявана Зоя. — Самі. Мала клапацімся, мала патрабуем ад брыгадзіра, каб рэгулярна забяспечваў падвозку кармоў.

Брыгадзір комплекснай брыгады Аляксандр Макарэвіч толькі пакрэктаваў ды чырванеў. І ўсё ж у канцы, калі выступаў, шчыра прызнаўся:

— Зоя праўду кажа. Навядзём парадак.

Яшчэ з большай ахвотай узялася дзяўчына за працу. Сяброўкі з любоўю называюць яе «наша шчыруха». І, відаць, не толькі за шчырыя словы, але і за шчырую працу: ад кожнай каровы летась Зоя надаіла па 1840 кілаграмаў малака.

— Але гэта — не мяжа, — заявіла яна. — Бяру абавязацельства надаіць сёлета ад каровы па 2100 кілаграмаў малака.

Зоя не толькі добра працуе. Яна актыўна ўдзельнічае ў грамадскім жыцці, вядзе барацьбу з сектантамі за кожнага чалавека: тлумачыць людзям, што баптысты прыносяць шкоду, што яны адбіраюць у чалавека самае дарагое — радасць працы і жыцця. Горача, усхвалявана аб гэтым прагучала яе выступленне па абласному тэлебачанню.

І яшчэ была адна перамога: маці, Марыя Паўлаўна, пад уплывам Зоі, Мішы, Мікалая Паўлавіча назаўсёды парвала з баптыстамі.

Набліжаліся выбары ў мясцовыя Саветы. Сярод народных выбранных у Марохараўскі сельсавет — Зоя Пугачова. Ёй даверылі людзі свае мары і спадзяванні.

Колькі перажыла дзяўчына ў тыя дні! Зноў і зноў перабірала яна ў памяці сваё жыццё. У радасным хваляванні сціскалася сэрца: людзі вераць ёй. І на іх давер'е трэба адказаць працай.

Іван КАРПОВІЧ,
Іосіф КУРАЛІКАЎ

в. Навуць,
Жытківці раён.

СОНЦА — ДРУГ, СОНЦА — ВОРАГ

Людзі даўно ўжо заўважылі, што сонечныя праменні маюць загартоўваючыя і лекавыя ўласцівасці. Больш дзвюх тысяч гадоў таму назад Гіпакрат ужываў прамяністую энергію сонца ў якасці лекавага сродку пры многіх захворваннях.

Пры правільным сонечным абпраменьванні павышаецца абмен рэчываў, паліпшаецца састаў крыві, самаадчуванне, сон, скура набывае здольнасць больш дасканала рэгуляваць цеплаабмен. У скуры пад уплывам сонечных праменняў утвараюцца супрацьракічныя рэчывы, пры гэтым паліпшаецца засваенне солей кальцыю і фосфару, якія неабходны для росту арганізма. Сонечнымі ваннамі лечыць многія захворванні, напрыклад, рахіт, косны туберкулёз.

Аднак сонечныя праменні могуць прынесці не толькі карысць, але і шкоду. Працуючы педыятрам у Брэсцкай вобласці, я шмат разоў назірала вынікі празмернага прабывання на сонцы. «Дзіця было на возеры, купалася, каталася на лодцы, бегала, гуляла, наогул адчувала сябе добра, а ўвечары раптам паднялася тэмпература, малое ўсю ноч не спала, кідалася, трызіла, скардзілася на галаўны боль, азноб. Магчыма гэта малярыя, доктар?» — пыталася ўстрыможаная маці, не падумаўшы пра тое, што дзіця чатыры гадзіны было на сонцы.

Часам пасля працяглага сонечнага абпраменьвання пачашчаецца пульс, парушаецца сон і апетыт, дзіця робіцца слабым, вялае, зласлівае. Могуць быць нават апёкі скуры, сонечны ўдар. Сонечны ўдар характарызуецца галаўным болям, галавакружэннем, сэрцабіццём, дзіця пачынае моцна пацець, траціць прытомнасць. Тэмпература можа падняцца да 39—40°. Падобныя з'явы прадаўжаюцца некалькі гадзін. Але і пасля таго, як дзіця ачуняе, у яго на працягу 8—10 дзён захоўваецца павышаная адчувальнасць да сонечных праменняў.

Дзеці, у адрозненне ад дарослых, горш прыстасоўваюцца да навакольнага асяроддзя, у іх менш дасканалая цепларэгуляцыя. Таму трэба ўважліва сачыць, каб іх арганізм не перагрэўся.

Пры некаторых захворваннях, напрыклад, пры актыўных формах туберкулёзу, дэкампенсаваных парокх сэрца, сонечныя ванны наогул забараняюцца. Таму перад тым, як пачаць сонечныя ванны, бацькі павінны абавязкова паказаць дзіця ўрачу і параіцца з ім.

Дзеці вельмі жавыя і не любяць прымаць сонечныя ванны лежачы. Затое на сонцы яны гатовы бегаць цэлы дзень. Сонечныя праменні пры гэтым трапляюць на паверхню іх цела не строма, а коса, слабей награвяць скуру, але раўнамерна абпраменьваюць то грудзі, то спіну, то бакі.

Лепш за ўсё праводзіць сонечныя ванны на беразе мора, рэчкі, возера. Можна прымаць сонечныя ванны ў лесе, у садзе, выбраўшы сухую, роўную, чыстую палянку, дзе паветра не запылена і няма ветру. Дзецям ва ўзросце да 1 года сонечныя ванны наогул не раіцца. Для дзяцей ад 1 да 3 гадоў сонечныя ванны пачынаюць з 2 мінут, па адной мінуце абпраменьвання на пярэдняю і заднюю паверхню цела. Праз кожныя дзве ванны час абпраменьвання павялічваецца на адну мінуту для кожнай паверхні цела. Такім чынам даводзяць агульную працягласць сонечнай ванны да 30 мінут, гэта значыць, па 15 мінут на пярэдняю і заднюю паверхню цела. Далей працягласць сонечных ваннаў павялічваць нельга.

Для дзяцей ад 3 да 7 гадоў сонечныя ванны пачынаюць з 4 мінут, праз кожныя дзве ванны дадаюць па 1 мінуце на кожны з чатырох бакоў цела і даводзяць агульную працягласць сонечнай ванны да 40 мінут, па 10 мінут на пярэдняю, заднюю і баковыя паверхні цела. Пасля заканчэння сонечных ваннаў трэба зрабіць абліванне з душы падагрэтай да 26—28°С вадой. Мэта такіх абліванняў — змыць пот і даць арганізму прыемнае адчуванне свежасці. Абліванне аказвае таксама добрае загартоўваючае дзеянне. Пасля аблівання дзеці павінны некаторы час пасядзець у ценю.

Сонечныя ванны праводзяць не раней, чым праз гадзіну пасля кармлення. Пасля сонечнай ванны карміць дзіця рэкамендуецца не раней чым праз 30 мінут. Толькі правільнае карыстанне сонцам можа ўмацаваць здароўе дзіцяці.

О. НААЎГУСТАВА,
урач-педыятр.

ДРУЖНАЯ СЯМ'Я

Завуць гэтую жанчыну Соф'я Ляўданская. Жыве яна ў вёсцы Неманіца, што на Барысаўшчыне.

Нялёгкае жыццё пражыла яна. Выдалі Соню бацькі замуж за хлопца са сваёй вёскі, Пятра Парфіновіча. Нарадзіўся сын. Але жыццё ў сям'і не ладзілася. Соф'я разышлася з Пятром, выйшла замуж за ўдаўца, калгаснага актывіста Сцяпана Ляўданскага, якога яна даўно кахала. У Сцяпана ад першай жонкі было трое маленькіх дзяцей: Васіль, Клара і Міша.

— Навошта табе, Соня, ісці на чужых дзяцей! — гаварылі ёй і суседзі і радня.

Але яна замяніла сіротам маці. Як сваіх родных, гадала Соф'я малых, працавала ў калгасе даяркай. Неўзабаве ў сям'і з'явілася пятае дзіця — Вова, праз чатыры гады — Ніна, а яшчэ праз год Барыс.

Дзеці — «яго», «мае» і «нашы» — раслі дружна. Усе яны былі родныя для Соф'і і Сцяпана. Бацькі сабе

шмат у чым адмаўлялі, а для дзяцей нічога не шкадавалі, вучылі іх. І ўсе дзеці выраслі добра выхаванымі, адукаванымі. Усе, апрача самага меншага, Барыса, абзавяліся сваімі сем'ямі.

Сцяпану і Соф'і Ляўданскім ёсць чым ганарыцца: яны выхавалі сям'ю добрых сыноў і дачок. Старэйшы, Іван, працуе на адным з заводаў Мінска, Васіль — афіцэр Савецкай Арміі, Клара і Ніна — настаўніцы, Міхаіл працуе ў ваенкамаце, Валодзя — механік лясгаса, сын Барыс — студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна. Усе дзеці вельмі любяць і шануюць сваіх бацькоў, часта пішуць ім пісьмы, прыязджаюць, часта прысылаюць грошы, пасылкі, падарункі. І бацькі таксама памагаюць дзецям чым могуць.

«Працавітая і дружная сям'я», — кажуць калгаснікі пра сям'ю Соф'і і Сцяпана Ляўданскіх.

А. ДУЛЕБА

У НАС У ГАСЦЯХ ЧАСОПІС
БАЛГАРСКІХ ЖАНЧЫН

Лада

ВЕТЛІВАСЦЬ АБАВЯЗВАЕ

Як часта самыя нязначныя на першы погляд рэчы, пра якія мы не задумваемся, ставяць нас у няёмкае і нават у смешнае становішча. Напрыклад, пальчаткі — такое неабходнае дапаўненне да туалета. Многія жанчыны і мужчыны не ведаюць, калі і дзе іх трэба здымаць. Як непрыемна, калі мужчына падае вам руку ў пальчатцы, няхай гэта будзе нават на вуліцы, у халоднае надвор'е. Жанчыны могуць вітацца, не здымаючы пальчаткаў (праўда, мы раілі б ім рабіць выключэнне для людзей, якія старэйшыя за іх). Наогул поціск рукі без пальчаткі заўсёды лічыўся знакам сімпатыі, павагі, дружбы. А хто каму першы павінен падаць руку? Самае правільнае — калі старэйшы падае руку малодшаму, жанчына — мужчыне, відны палітычны, грамадскі або культурны дзеяч — радавому грамадзяніну. Пры знаёмстве першы павінен прадставіцца малодшы старэйшаму, мужчына — жанчыне. Шырока распаўсюджаная прывычка ледзь чутна мармытаць сваё імя пры знаёмстве — зусім не сведчанне сціпласці, як думаюць некаторыя. Чалавек, які паважае сябе і навакольных, ясна вымаўляе сваё імя, і мае поўнае права ведаць, з кім знаёміцца.

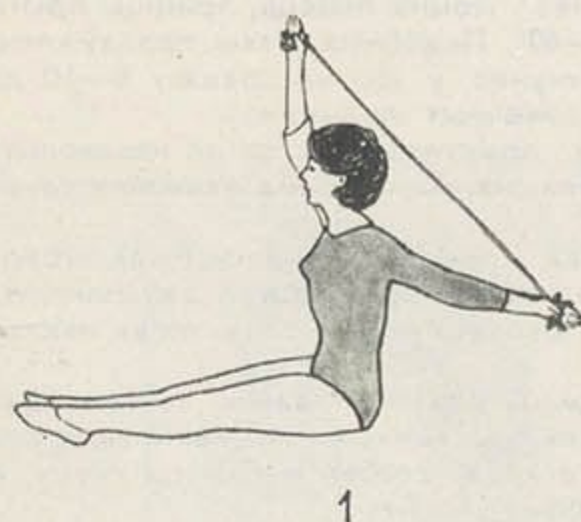
* * *

У вас адбыліся непрыемнасці ў сям'і або на службе, але хіба вінаваты

ПРАКТЫКАВАННЕ З КАЎЧУКАВЫМ ШНУРОМ

Гэтыя практыкаванні памогуць вам выправіць некаторыя недахопы вашай фігуры: тонкія ногі, тонкія рукі, маленькі бюст, расцягнутыя мышцы жывата і г. д.

Маючы каўчукавы шнур даўжынёю 2 метры, вы здолееце трэніравацца калі захочаце і дзе захочаце: у закрытым памяшканні і на свежым паветры.

1

1. Зыходнае становішча — сесці з выцягнутымі нагамі, ухапіўшыся рукамі за абодва канцы каўчукавага шнура.

Выкананне: падняць рукі ўгару, павольна апусціць левую руку ў бок, як мага нацягваючы шнур. Дыханне рытмічнае. Паўтарыць практыкаванне ў кожны бок 6—10 разоў.

2. Зыходнае становішча — сесці са

злёгка сагнутымі ў каленях нагамі, ухапіўшыся рукамі за абодва канцы шнура.

Выкананне: падняць рукі за спіной, затым на лік 1, 2 перавесці рукі ўперад, расцягваючы шнур. На лік 3 апусціць галаву на калені, дакрануўшыся рукамі да пальцаў ног. Выдых. Паўтарыць практыкаванне 8—10 разоў.

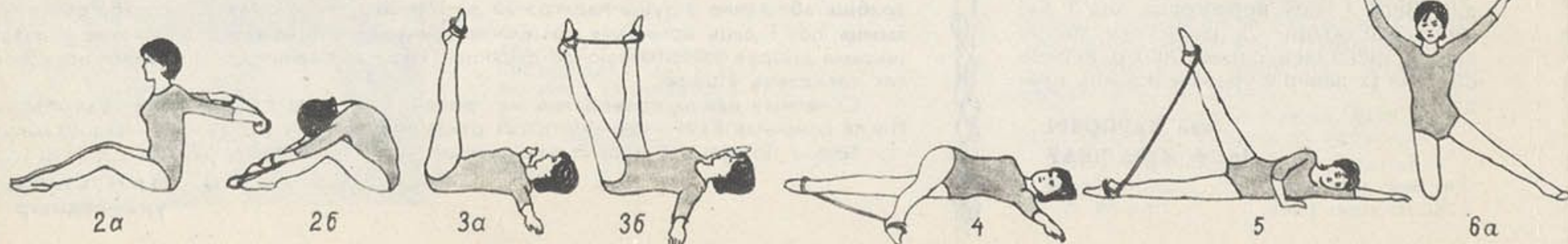
3. Зыходнае становішча — легчы на спіну, прывязаўшы канцы шнура да ступней. Рукі развесці ў бакі.

Выкананне: павольна развесці ногі, як мага расцягваючы шнур, і зноў звесці іх разам. Выдых. Паўтарыць практыкаванне 10—12 разоў.

4. Зыходнае становішча — легчы на спіну з прывязаным да ступней шнуром. Рукі развесці ў бакі.

Выкананне: павольна занесці правую нагу над левай, павярнуўшы корпус ад таза і як мага нацягваючы шнур. Выдых. Прыняць зыходнае становішча і ўдыхнуць паветра. Выканаць тое ж самае практыкаванне ў другі бок. Паўтарыць практыкаванне 8—10 разоў з кожнай нагой.

5. Зыходнае становішча — легчы на левы бок з прывязаным да ступней ног шнуром. Левую руку выцягнуць ўперад,

2а

2б

3а

3б

4

5

6а

ў гэтым вашы выпадковыя спадарожнікі ў трамваі або тралейбусе, якіх вы, без ніякай прычыны, раздражнёна абвінавачваеце ў тым, што яны штурхнулі вас або не даюць вам прайсці да выхаду. У наступны раз вы прымушаеце сваіх таварышаў па службе глядзець цэлы дзень на ваш незадаволены твар і слухаць пра ўсіх і пра ўсё шматлікія заўвагі, якія выказваюцца рэзкім тонам.

Выхаваны чалавек заўсёды зможа абвудзаць свае пачуцці і быць карэктным ва ўсіх выпадках.

ЛЫЖКА МЁДУ

— Праўда, смачна?

— Вельмі смачна!—не задумваючыся, адкажа вам кожны—і маленькае дзіця, і дарослы. Але мала хто задумваецца над тым, якую карысць дае лыжка мёду, якая яе пажыўнасць.

Пчаліны мёд—складаны прадукт. Вядома, што ў мёдзе ёсць і рэчывы, якія паскараюць рост маладога арганізма. А галоўнае—мёд з'яўляецца выдатнай крыніцай энергіі: сто грамаў мёду змяшчаюць 315 калорый.

Нямала ў мёдзе і вітамінаў. Больш за ўсё вітаміну В₂, які памагае арганізму засвойваць вугляводы, тлушчы і бялкі і мае вялікае значэнне для нармальнага зроку. А вітамін В₆ неабходны арганізму для правільнага засваення бялкоў, тлушчаў і жалеза, ён засцерагае ад скурных хвароб, жыццёвую нервовую сістэму і мускулы. У мёдзе ёсць і пантатэнавая кіслата, якая неабходна для работы залоз унутранай сакрэцыі і прадукцыі пасівенна-валасоў, а ў вялікай колькасці садзейнічае вяртанню нармальнага колеру валасоў. Веснавы мёд багаты на вітамін С.

Мёд робіць скуру мяккай і эластычнай, ачышчае яе ад лішаёў і прышчоў. Змазванне скуры мёдам спрыяе зажыўленню гнойных ран і апёкаў. Калі яго прымаюць унутр, мёд дапамагае лячэнню лёгачных хвароб, асабліва туберкулёзу лёгкіх.

Мы ўжо гаварылі, што мёд спрыяе ператраўленню ежы. Апрача таго, ён служыць добрым слабительным сродкам пры хранічных запорах, памагае пры страўнікавых захворваннях, якія суправаджаюцца павышанай кіслотнасцю (напрыклад, язва страўніка або гастрит). У выпадках паніжанай кіслотнасці мёд неабходна прымаць раствораным у цёплай вадзе (за паўтары-дзве гадзіны да яды або праз тры гадзіны пасля яды). Асабліва карысны мёд пры вострых і хранічных хваробах печані.

Яшчэ ў старажытнай Эладзе і Рыме мёд лічыўся лепшым сродкам для заспакаення нерваў, для глыбокага і спакойнага сну. З гэтай мэтай рымляне ўвечары выпівалі па кубку цёплай вады з растворанымі ў ёй 2—3 лыжкамі мёду.

Устаноўлена, што мёд павялічвае колькасць гемаглібіну ў крыві, і таму яго раіць людзям, хворым на малакроўе.

Колькасць мёду, які ўжываецца на лякарства, бывае розная. Сярэдняя доза для дарослага—ад 100 да 200 грамаў, прычым раніцай трэба прымаць 30—60 грамаў, у абед—40—80 і ўвечары—30—60 грамаў. Карысна піць мёд, які раствораны ў вадзе або фруктовым соку, тады ён хутчэй і лягчэй пранікае ў кроў. Добра прымаць яго са свежым малаком, тварагом, арэхамі.

Пчаліны мёд добра ўплывае на рост і вагу дзяцей: яны больш правільна развіваюцца, радзей хварэюць, лягчэй пераносяць фізічнае і разумовае напружанне. Дзецям трэба даваць штодзённа ад 50 да 100 грамаў мёду тры разы на дзень—раніцай, у абед і ўвечары.

ДА ПАБАЧЭННЯ, ШКОЛА

абапёршыся на ўзроўні грудзей правай рукі аб падлогу.

Выкананне: павольна падняць правую нагу ўверх і моцна нацягнуць шнур. Удых. Прыняць зыходнае становішча—выдых. Зрабіце тое ж практыкаванне ў другі бок. Паўтарыць практыкаванне з кожнай нагой 8—10 разоў.

6. Зыходнае становішча—стаць на правае калена, левую нагу выцягнуць у бок. Падняць рукі ўверх, ухаліўшыся рукамі за абодва канцы шнура.

Выкананне: нахіліцца ўлева, абапёршыся правай рукой аб падлогу і моцна нацягнуўшы шнур ўверх левай рукой.

Выдых. Выпрастацца і нахіліцца ў бок выцягнутай нагі, абапёрціся левай рукой на яе і моцна нацягнуць шнур ўверх правай рукой. Паўтарыць па 4—6 разоў у кожны бок.

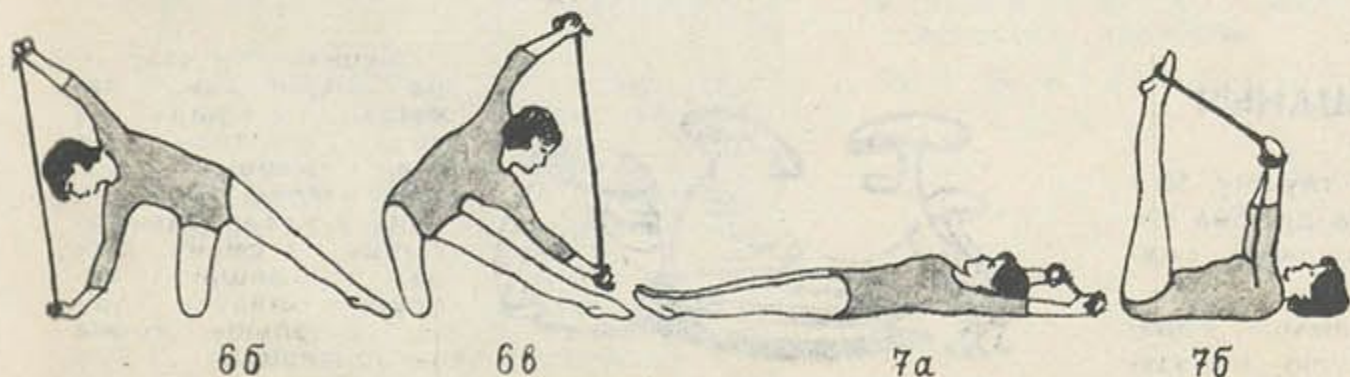
7. Зыходнае становішча—легчы на спіну, выцягнуўшы ногі і рукі, ухаліўшыся за абодва канцы шнура.

Выкананне: падняўшы абедзве ногі ўверх, захапіцеся шнуром за ступні. Павольна апусціць ногі ўніз, пераадолюючы супраціўленне шнура і стараючыся як мага мацней яго нацягнуць. Выдых. Паўтарыць практыкаванне 8—12 разоў.

Хутка вы закончыце школу, здымеце берэты і адрэжаце свае косы... Якой жа будзе ваша прычоска? Зразумела, проста і некрыклівай, што адпавядае вашаму ўзросту і абстаноўцы, у якой вы працуеце або вучыцеся. Коротка падстрыжаныя валасы, падвязаныя стужкай або без яе, адпавядаюць вашаму юнаму выгляду, тады як пучок і высока тупіраваныя валасы зусім не падыходзяць для вас.

Выберыце сабе такую прычоску, якая не будзе ствараць вам цяжкасці пры накручванні—тады дома вы зможаце з дапамогай бігудзі самі рабіць прычоскі, не трацячы на гэта шмат часу.

Тут мы прапануем вам дзве прычоскі: для кароткіх і для доўгіх валасоў. Спосаб накручвання, паказаны на малюнках, аднолькавы. Пры расчэсванні валасоў ім надаецца жаданая форма.

Грибы можна ўжываць у ежу ў розным выглядзе: свежыя, тушаныя, сушаныя, марынаваныя і да т. п. Грибы, прызначаныя для яды, павінны быць свежыя, не чарвівыя, маладыя, шчытныя. Вельмі старыя грибы не прыгодны ў ежу. Іх не трэба зрываць, а лепш пакінуць у зямлі для высейвання спор. Не раіцца доўга трымаць сырымі свежыя грибы, таму што бялкі ў іх хутка раскладаюцца і набываюць атрутныя ўласцівасці.

Баравік. Гэта самы каштоўны грыб, вельмі смачны, пахучы і пажыўны. Можна яго варыць, сушыць і марынаваць. У баравіка вялікая мясістая карычневая шапка і тоўстая ўздутая белая ножка. Расце пад соснамі, бярозамі, дубамі.

Сыраежка жоўтая. Прыгодна для марынавання і тушэння. У жоўтых сыраежках жаўтавата-зялёныя шырокія шапкі і нізкая сагнутая ножка. Растуць яны на пясчанай глебе, у сасновых лясах. Сыраежкі заўсёды моцна забруджаны пяском, таму неабходна іх перад прыгатаваннем некалькі разоў прапаласкаць у халоднай вадзе.

Вельмі падобны на жоўтую сыраежку ядавіты грыб колеру серы. Але яго можна лёгка адрозніць па непрыемнаму паху, які нагадвае пах карбіду.

Махавік. З выгляду падобны на баравік. У яго цёмна-карычневая шапка, цямнейшая, чым у баравіка, ножка светла-карычневая, сярэдняй велічыні, даволі тоўстая.

Расце ў лісцевых і хвойных лясах, ля дарог і сцежак, а таксама ў полі.

Падбярэзавік. Распаўсюджаны смачны грыб. Пры-

годны для марынавання. Сушаныя падбярэзавікі набываюць непрыгожы цёмны колер і таму лічацца грыбамі горшага гатунку.

У падбярэзавіка мяккая і даволі вялікая карычневая шапка знізу шэра-белага колеру. Ножка высокая белая з цёмнымі плямамі.

Расце ў хвойных і лісцевых лясах, часта пад бярозамі.

Казлякі. Прыгодныя толькі для неадкладнага ўжывання. У іх шырокая карычневая шапка знізу жаўтаватая. Ножка белая, нізкая, а навокал няравны кружок. У дажджлівае надвор'е казлякі пакрываюцца слізьню; у сухое надвор'е шапкі гладкія і бліскучыя. Скурка з іх лёгка здымаецца.

Казлякі растуць у сасновых лясах.

Апенькі. Вельмі распаўсюджаныя грибы. Адрозніваюцца вялікай пажыўнасцю і добрым смакам. Прыгодны для марынавання.

Растуць групамі, часта палізу пнёў. У іх круглыя шапкі з цёмнай плямай пасярэдзіне і высокія тонкія ножкі.

Рыжык. Выключна смачны грыб. Прыгодны для марынавання і салення.

Рыжыкі маюць яркі аранжавы колер, шапкі ў іх шырокія, прыўзнятыя ўверх са злёгка загнутымі краямі. Растуць пад соснамі і пад елкамі.

З мякаці пераломленага, раздушанага або пашкоджанага рыжыка выцякае аранжавая вадкасць. Гэта яго адметная рыса.

Вельмі падобны да рыжыка крыху ядавіты грыб — ваўнянка. Яго лёгка адрозніць ад рыжыка. Калі ваўнянку пераламаць, то з яе пацячэ белы малочны сок.

ную кубікамі, падсмажыць на разагрэтым тлушчы, пакласці грибы, уліць 2—3 лыжкі вады, тушыць пад накрыўкай. Гатовыя грибы пасыпаць мукой, закіпяціць (павінны атрымацца густыя), дадаць соль, перац, смятану, кроп і пятрушку, змяшаць, пакласці ў салатнік, Падаваць з бульбай, кашай, бульбянымі клецкамі і да т. п.

СТЭРЫЛІЗАВАНЫЯ ГРЫБЫ

Для стэрылізацыі бяруць баравікі, лісічкі, рыжыкі, шампінёны. Стэрылізуюць залітыя салёнай вадой або абсмажаныя ў масле грибы.

Грибы сарціруюць, мыюць, закладваюць у вар і вараць 3—5 мінут. Затым вымаюць з вару, адцэджваюць вадку, цэлымі або нарэзанымі ўкладваюць у бутэлькі з шырокім горлачком, заліваюць салёнай вадой (на 1 л вады 20 г солі), закрываюць коркам або цэлафанам і стэрылізуюць адну гадзіну пры тэмпературы 100°C. На другі дзень стэрылізацыю паўтараюць пры такой жа тэмпературы паўгадзіны. Калі стэрылізаваныя баравікі выкарыстоўваюць для прыгатавання салатаў, то да расолу, якім іх заліваюць, дадаюць лімонную кіслату. Іншы спосаб падрыхтоўкі грыбоў да стэрылізацыі заключаецца ў наступным: баравікі, лісічкі ачышчаюць, мыюць, адцэджваюць вадку, нарэзаюць на кавалачкі і абсмажваюць у сметанковым масле. Затым грибы кладуць у бутэлькі з шырокім горлачком, закрываюць і стэрылізуюць адну гадзіну пры тэмпературы 100°C. Стэрылізаваныя грибы выкарыстоўваюць для прыгатавання грыбных страў, салатаў і як прыправу да мясных і рыбных страў.

ЗАСОЛКА

Гэта дзяшовы і лёгкі спосаб кансервавання гародніны і кропу. Гародніну трэба дробна нашаткаваць, памыць, затым адцадзіць, пакласці слямі ў слоік і перасыпаць соллю, шчыльна прыціснуць драўлянай лыжкай. Са слоіка вымаюць гародніну сухой чыстай драўлянай лыжкай, кожны раз добра закрываючы слоік.

Салёную гародніну вараць у вадзе без солі. Трэба яе захоўваць у сухім і халодным памяшканні.

ГРЫБЫ

Прызначаныя для засолкі грибы трэба рассартаваць. Яны павінны быць здаровыя і свежыя. Маленькія грыбкі неабходна ачысціць ад пяску сухім шматком, пачысціць нажом, добра прамыць і адцадзіць на сіце. Вялікія грибы разрэзаць удоўж на дзве або чатыры часткі. Калі вада закіпіць, злёгка пасаліць яе, пакласці грибы і варыць іх некалькі мінут. Звараныя грибы адцэджваюць, а калі яны астынуць, кладуць іх слямі ў вялікі слоік, перасыпаючы соллю. На 1 кг грыбоў бяруць каля 120 г солі. Апошнім верхнім слоём у слоіку павінна быць соль. Пасуду прыкрыць кружком і прыціснуць каменем. Праз некалькі дзён грибы асядуць на дно, выдзяляючы сок.

Праз тры тыдні грибы ўжо можна есці. Перад ужываннем змыць з іх соль.

КРОП

Малады вераснёўскі кроп некалькі разоў прапаласкаць у халоднай вадзе, асырожна асушыць чыстым шматком і пакласці на іншы шматок, каб кроп добра прасох. Саліць толькі дробныя галінкі, адкідаючы больш тоўстыя сцяблы. Кроп лепш за ўсё пакласці ў маленькія слоікі, добра перасыпаючы соллю, і шчыльна прыціснуць драўлянай лыжкай. Верх слоіка запоўніць слоём солі і добра закрываць цэлафанам. Захоўваць у сухім месцы.

Перад ужываннем прапаласкаць у халоднай вадзе, змываючы соль.

ШЧАУЕ

Лісце шчаўя старанна перабраць, памыць, высыпаць на чысты шматок і як след высушыць. Затым насячы або змалоць у мясарубцы, пасаліць па смаку, добра перамяшаць, напоўніць шчаўем слоікі і бутэлькі і моцна закармаваць.

БАРАВАКІ, КАЗЛЯКІ, ЛІСІЧКІ ТУШАНЫЯ

800 г баравікоў (або іншых грыбоў), 30 г тлушчу, 50 г цыбулі, 10—20 г мукі, соль, перац, 1 лыжка дробна нарэзанага кропу і зялёнага пятрушкі, 1/2 шклянкі смятаны.

Баравікі ачысціць ад зямлі, старанна прамыць, нарэзаць тонкімі лустачкамі. Ачышчаную цыбулю, нарэза-

КУЛІНАРЫЯ

СУП З ВІШНЯЎ

Вішні памыйце і з палавіны нормы дастаньце костачкі. Астатнія ягады расцясніце і разам з костачкамі, заліўшы вадой, варыце на слабым агні 5—6 мінут. Гатоваму адвару дайце настаяцца на працягу 15—20 мінут. Затым працэдзіце яго праз друшляк, пратрыце ягады, дадайце цукар, ачышчаныя ад костачак сырыя вішні і даведзіце да кіпення. Крухмал разведзіце халодным кіпенем, уліце ў кіпячы вішнёвы суп і зноў дайце яму закіпець. Рыс адварыце так, каб ён быў рассыпсты. У талерку пакладзіце адвараны халодны рыс, наліце суп і запраўце яго смятанай або смятанкай.

800 г вішань, 40 г крухмалу, 250 г цукру, 120 г рысу, 100 г смятаны або смятанкі.

КАТЛЕТЫ ГРЫБНЫЯ

500 г грыбоў памыйце і адварыце ў падсоленай вадзе, адцэдзіце на друшляк і дробна нарэжце. Дадайце 2 сырыя яйкі, соль, чорны перац, $\frac{1}{2}$ галоўкі цыбулі і 2 ст. лыжкі зялёнага пятаўшкі, нарэзанай дробна, і столькі тоўчаных сухароў, каб атрымалася даволі густая сумесь. Зрабіце катлеты, абкачайце іх у сухарах і падсмажце на добра разагрэтай з тлушчам скаварадзе.

Падавайце на стол з рысам або бульбяным пюрэ.

БУЛЬБЯНАЯ САЛАТА З КРУТЫМІ ЯЙКАМІ

Бульбу зварыце ў лупінах, абярыце і дробна пасячыце нажом. Крутыя яйкі таксама пасячыце. Дадайце дробна нарэзаную цыбулю. Усё змяшайце, пасаліце, дадайце перац. Салату заліце алеем і воцатам.

ФАРШЫРАВАНЫЯ ПАМІДОРЫ

Адбярэце 8—10 памідораў. Зрэжце вярхушкі, асцярожна дастаньце сарцавіну і злёгку пасаліце. Зварыце ў $2\frac{1}{2}$ шклянкі булёну або падсоленай вады і шклянку рысу, падзяліце яго на дзве часткі. Адну частку раскладзіце роўным слоём на талерцы і пасыпце дробна нарэзаным зялёным пятаўшкі. Другую частку змяшайце з маянэзам, разбаўленым смятанай, і напоўніце памідоры. Памідоры пакладзіце на рыс і ўпрыгожце іх густым маянэзам.

АБ ТЫМ, АБ СІМ

Каб лупіна бульбы, што варыцца «ў мундзіры», не лопалася, дадайце ў вадку некалькі кропель воцату.

Адвараная бульба будзе смачнейшая, калі пры варцы пакласці ў каструлю крыху кропу.

Калі пятаўшкі спаласнуць не ў халоднай, а ў цёплай вадзе, яна будзе больш пахучая.

Бульбяныя катлеты будуць пышнейшыя, калі ў іх пакласці крыху соды.

Морква лепш захоўваецца, калі перад укладкай на захоўванне апырснаць яе водным настоем сухіх лушпаў рэпчатой цыбулі.

Плямы на шчытнай дэкаратыўнай тканіне здымайце рызінавай губкай, памачыўшы яе ў слабы раствор воцатнай кіслаты або нашатырнага спірту.

У адным з кутноў Гродзенскага запарна.

Фота А. Перахода.

ПЮРЭ З ЧАРНІЦ

Чарніцы перабіраюць, прамываюць, працэджваюць на сіта і даюць сцячы вадзе; засыпаюць у каструлю і вараць без вады да размякчэння. Гарачым пюрэ запаўняюць чыстыя, папярэдне нагрэтыя бутэлькі і адразу ж закаркоўваюць. Калі пюрэ астыне і коркі абсохнуць, бутэлькі запячатваюць. Бутэлькі можна закаркоўваць таксама шчыльным коркам з ваты. У гэтым выпадку пюрэ пасля перакладвання ў бутэльку заліваюць рафінаваным (сланечнікавым) алеем. Корак з ваты абпальваюць і завязваюць пергаментом.

ЖЭЛЕ З ЧОРНЫХ ПАРЭЧАК

1 кг соку чорных парэчак, 800 г—1 кг цукру.

Для желе бяруць толькі што сабраныя, крыху няспелыя ягады.

Ягады прамываюць, ачышчаюць ад галінак, расцяскаюць у пасудзе драўляным мялцам, выкладаюць на чыстую вільготную сурвэтку і выдаюць сок. Сок выліваюць у гліняную міску, засыпаюць цукар і павольна мяшаюць драўлянай лыжкай да растварэння цукру. Наліваюць у слоікі, даюць загусцець і завязваюць.

Такім жа спосабам робяць желе з чырвоных парэчак, брусніц і журавін.

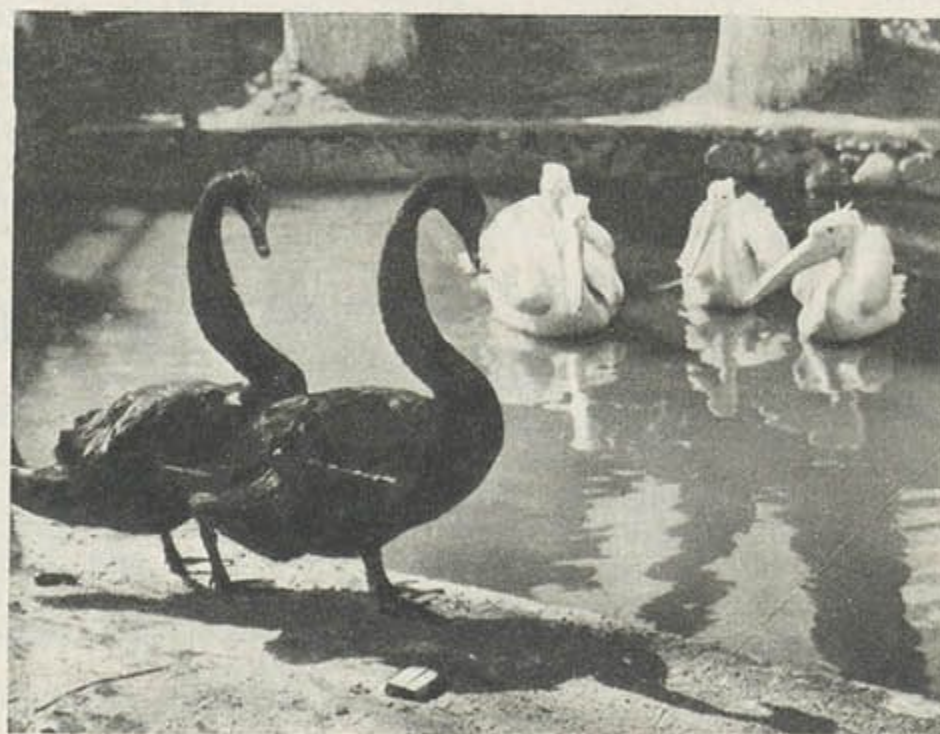
Гэтая страва карысная дзецям

СУФЛЕ З МАННЫХ КРУП

Зварыце манную кашу (на вадзе з малаком), пакладзіце кавалачак масла, жаўток, расцёрты з цукрам, і бялок, збіты ў пену. Усю масу асцярожна размяшайце і ўліце ў змазаную маслам, абсыпаную тоўчанымі сухарамі форму і запячыце ў духоўцы (прыкладна 15—20 мінут).

У гатовае суфле дадайце варэнне.

Для прыгатавання суфле вам спатрэбіцца: 50 грамаў манных круп, паўшклянкі малака і столькі ж вады, адно яйка, грамаў 15 масла, крыху цукровага пляску (прыкладна чвэрць шклянкі) і жменя молатых сухароў.

САЧЫЦЕ ЗА САБОЙ

Нават самая нязначная неахайнасць у адзенні, у касметыцы можа надаць жанчыне неахайны выгляд. Надзяючы, напрыклад, адкрытую сукенку, прасачыце, каб шлейкі ад бялізны не былі відаць у выразе сукенкі і не спускаліся з плячэй. Шлейкі можна прымацаваць да сукенкі. Для гэтага прышыце да плечавога шва з левага боку пятлю, якая зашпіляецца на кнопкі.

Непрыгожа, калі пад сукенку з празрыстай тканіны надзяюць кароткую камбінацыю. Яна павінна быць карацей за сукенку ўсяго толькі на 2—2,5 см. А яшчэ лепш зрабіць спецыяльны чахол з тканіны ў тон сукенкі.

Не падыходзяць поўным жанчынам сукенкі без рукавоў. Нават вельмі кароткі рукаўчык крыху скрывае масіўныя плечы і паўнату рук.

Летам большасць жанчын ходзіць у басаножках без панчохаў. У гэтым няма нічога дрэннага, трэба толькі старанна сачыць за чысцінёй ног: акуратна падразаць пазногці, зразаць мазалі, агрубелую скуру, якая часам утвараецца на пятках.

У гарачае надвор'е лепш адмовіцца ад дэкаратыўнай касметыкі або прымяняць яе вельмі ўмерана. На сонцы твар заўсёды бывае крыху вільготны, таму густа накладзеная на вей-

кі туш расцякаецца бруднымі падцёкамі каля вачэй, а тоўсты слой губной памады растае і па ледзь прыкметных маршчынках чырвонымі палоскамі разыходзіцца вакол рота. Апрача таго, сумесь з пудры, крэму, поту і пылу шчыльна закупорвае поры твару, у выніку могуць узнікнуць прышчы.

Летам трэба адмовіцца ад упрыгожванняў з празрыстых ззяючых каменяў, якія выглядаюць прыгожа толькі пры штучным асвятленні і з вачэрнімі выхаднымі сукенкамі зімовага сезона. На сонцы гэтыя ўпрыгожванні ярка і назойліва блішчаць і зусім не падыходзяць да сукенак з лёгкіх тканін. Асабліва безгустоўна яны выглядаюць на сукенках з яркіх набіваных тканін. Такія сукенкі ажывіць аднатонная брошка або пацеркі з керамікі, непразрыстай пластмасы, каляровай эмалі. Прыгожыя драўляныя пацеркі і брошкі больш за ўсё падыходзяць для сукенак з палатна або шчытных баваўняных тканін.

Выбіраючы купальны касцюм, памятайце пра сваю фігуру. Толькі вельмі стройныя маладыя дзяўчаты і жанчыны добра выглядаюць на пляжы ў трусіках і бюстгальтары. Поўным жанчынам неабходны закрыты купальны касцюм, каб скрыць лішнюю паўнату.

Загараючы, засцерагайце скуру твару і цела ад перасыхання і апёкаў. Таму, перад тым як пайсці на пляж, раіцца ўцерці ў скуру сумесь з роўных частак алею і рыцыны. Скура хутка ўбірае тлушчы,

але пакуль сумесь не ўвабралася ў яе, не раім выходзіць на сонца, каб не атрымаць апёку. Імкненне «хутчэй» і «чарней» загарэць звычайна канчаецца дрэнна, паяўляюцца апёкі твару, шыі, спіны. Не гавораць ўжо аб тым, што апёкі шкодзяць здароўю, трэба дадаць, што яны пакідаюць на цэле чырвоныя плямы, якія доўга не праходзяць.

* * *

Летам догляд валасоў павінен быць асабліва старанным. Галоўнае, каб валасы былі заўсёды чыстыя і акуратна ўкладзены. Многія жанчыны самі навучыліся з дапамогай бігудзі рабіць прыгожыя прычоскі. Гэта добра. Але выходзіць з дому з бігудзі на галаве непрыстойна. А здараецца ж такое: іншая жанчына закруціць валасы, а потым завяжа на галаву касынку і ідзе ў магазін.

У нашых дзяўчат усё яшчэ не прайшло захапленне высокімі і складанымі прычоскамі. А калі ўжо гаварыць шчыра, дзяўчаты з узбітымі валасамі трацяць прывабнасць маладосці, выглядаюць значна старэй за свае гады. Да таго ж тупіраванне псуе валасы: яны трацяць блыск і робяцца ломкія. Неэстэтычна выглядаюць і абясколераныя перакісам доўгія распушчаныя валасы: яны заўсёды маюць выгляд нерасчасаных. Летам лепей за ўсё каротка стрыгчы валасы: іх лягчэй даглядаць. Прыхільніцам доўгіх валасоў мы рэкамендуем насіць косы. Косы зноў уваходзяць у моду. Іх можна прыгожа ўкладваць.

ЛЕТНЯЯ КАСМЕТИКА

Перш чым прыступаць да якіх-небудзь касметычных працэдур, трэба старанна памыцца. Пасля гэтага добра зрабіць паравую ванну. У міску наліце вар і, накрывшы галаву ручніком, патрымайце твар над парай 10 минут. Пры вельмі тлустай, забруджанай скуры пасля паравой ванны можна прымяніць солевую працэдуру. Для гэтага мыльную пену, змешаную з невялікай колькасцю раздробленай кухоннай солі, утрыце ў вугравыя ўчасткі скуры, праз адну-дзве минуты змойце цёплай вадой, а скуру абсушыце ручніком.

Цяпер можна накласці на твар і шыю пажыўную маску. Цудоўным танізуючым сродкам для прадухілення вясці скурны з'яўляюцца вітамінныя маскі з розных сокаў свежых фруктаў. Яны добра дзейнічаюць і на сухую і на тлустую скуру: ачышчаюць яе, паляпшаюць колер, робяць скуру свежай, больш мяккай і гладкай.

Маскі накладваюцца так: марлю, складзеную ў 5—6 слаёў, або тонкі слой ваты змажце ў свежым соку чорных парэчкаў (суніц, вінаграда, кавуна) і пакладзіце на твар. Праз 15—20 минут марлю здыміце, а твар прамыйце цёплай вадой, прасушыце мяккім ручніком і змажце пажыўным крэмам, які вы звычайна ўжываеце.

На вялую і сухую скуру добра дзейнічае маска з соку

морквы. Ачысціўшы дзве морквы сярэдняй велічыні, надзярыце іх і выцісніце. Прамочаную сокам марлю або вату патрымайце на твары 20—30 минут. Замест соку морквы можна накладваць на твар масу з надзёртай на тарцы морквы, змяшаўшы яе з адным яечным жаўтком і некалькімі кроплямі алею.

Для тлустай і асабліва порыстай скуры рэкамендуем агурачную маску. Нарэзаную палоскамі агурачную скурку пакладзіце на твар і зверху пакрыйце марляй. Праз 15—20 минут скуркі здыміце, але агурачны сок пакіньце на твары яшчэ 10 минут на пяць.

Пасля гэтага здыміце яго ватным тампонам і памыйце мяккай цёплай вадой або зрабіце халаднаваты кампрэс.

Настой з пялёсткаў васілька вельмі карысны для скуры з расшыранымі парамі. Гэты настой вы атрымаеце, пракіпіўшы на слабым агні на працягу 10 минут адну-дзве жмені сухіх пялёсткаў васілька ў паўлітры вады.

ШЧЫРАЯ РАЗМОВА

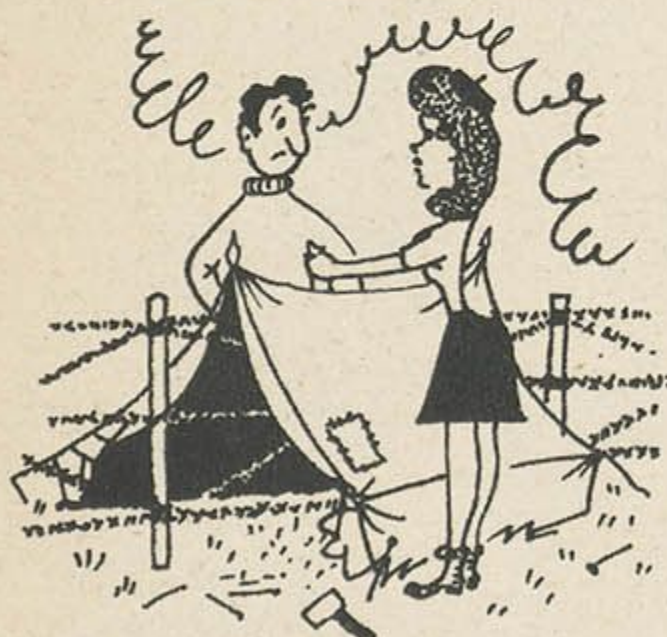
Узлаванае маці набіла трох-
гадовую Людэчку. Дзяўчынка
доўга плакала ў куце.

— Ну, хопіць румзаць!—пры-
крыкнула маці.—Гэта табе за
тое, што ты мяне не любіш.

— Мамачка, я ж цябе вель-
мі люблю, але толькі на пар-
трэце.

— Чаму на партрэце?
— Таму што мама, якая на
партрэце, не лаецца і не
б'ецца...

Канстанцін ЦЫЯЛКОУСКІ

— Дарагі, мы ж яшчэ толькі
заручаныя.

Мал. О. Тэслера.

ВОСЬ ЯНА ЯКАЯ!

Вам падабаецца новая школьная форма? Паглядзіце на
4-ю старонку вкладки. Праўда—прыгожа? Новая мадэль школь-
най формы распрацавана ў рэспубліканскім Доме мадэлей.

Гэта зусім сучаснае адзенне, прыгожае і (што мае немала-
важнае значэнне) зручнае: яно не скоўвае рухаў, не прыно-
сіць лішніх клопатаў.

Успомніце старую форму школьнікаў: дзяўчынка павінна
была з першага класа да заканчэння школы насіць шарсця-
ную сукенку з доўгімі рукавамі, з закрытым каўняром-стой-
най. Яна была адна на ўсе выпадкі жыцця—у холад і ў гара-
чыню, у сонца і ў дождж. Вы, напэўна, заўважылі, што стар-
шакласніцы вельмі рэдка надзявалі ў школу форму, асабліва
з надыходам цёплых дзён.

Не зусім удала была і форма для хлопчыкаў, як правіла,
хлопчыкі ў школу апрапаналіся кожны па-свойму.

Зірніце яшчэ раз на новыя мадэлі для школьнікаў. Яны вы-
рашаны ў сучасным стылі, вельмі зручныя і прыгожыя. Пры-
стэрэжаны мадэлі новай школьнай формы ўлічаны ўзроставыя
асаблівасці дзяцей і распрацаваны адпаведныя мадэлі для
вучняў малодшых, сярэдніх і старшых класаў.

Касцюм для дзяўчынак старшых класаў складаецца са
спадніцы і жэмпера. У цёплую пару можна замест жэм-
пера насіць камізэльку з блузкай або заставацца ў блузцы.
А калі гэта касцюм дапоўніць белай блузкай, аздобленай пры-
гожай строчкай і завязаць галштук з тканіны касцюма, то
звычайнае адзенне адразу стане святочным.

Вучаніцы малодшых класаў таксама могуць насіць спадніцу,
якая пашыта ў выглядзе сарафана, без жанеціка, і тады гэта
кастюм набывае выгляд піянерскай формы.

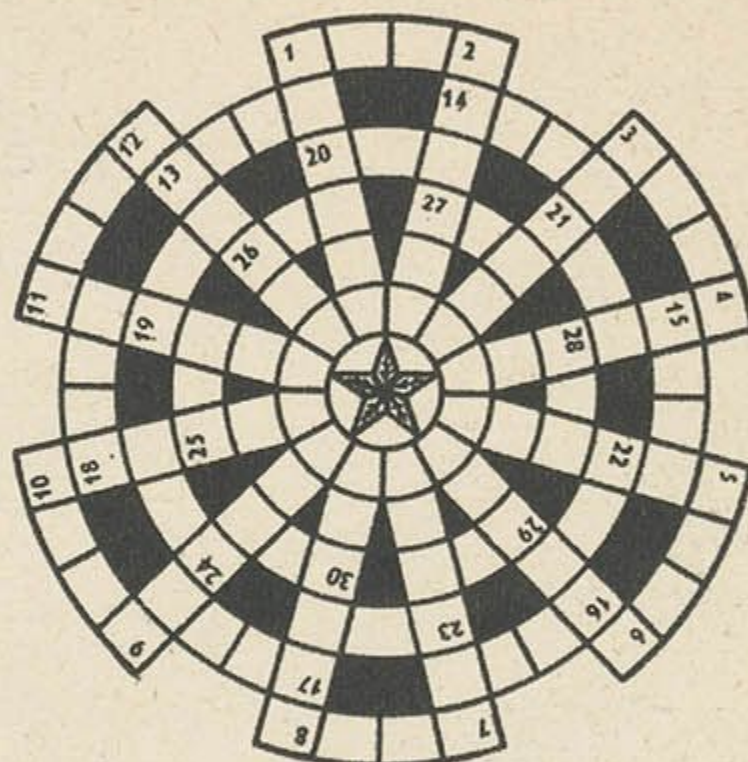
Новы касцюм для хлопчыкаў мае неаспрэчны перавагі пе-
рад ранейшым: пінжачок спартыўнага тыпу са шліцамі, у меру
вузкія штаны робяць фігуру хлопчыка падцягнутай, стройнай.
А кашуля мае такі крой, што яе можна насіць у гарачыя дні і
без пінжачка. Для школьнікаў малодшых класаў пінжачок
зроблены без каўняра, для хлопчыкаў сярэдніх класаў—пін-
жак моднага крою з высокай засцежкай і шліцамі.

Касцюмы будуць сакавітага сіняга колеру з шэсці з лаўса-
нам. Блузкі і кашулі—розных сінявата-блакітных адценняў.
Гузікі—металічныя.

Такім чынам, новая форма прайшла ўсе стадыі «выпраба-
вання»—яе бачылі школьнікі (адбыліся праглядзі ў школах,
форма ўсім спадабалася), яе зацвердзілі ў Міністэрстве асве-
ты. Цяпер справа за тэкстыльшчыкамі, якія павінны выпра-
цаваць тканіну, справа за швейніцамі—Гродзенская швейная
фабрыка будзе шыць форму для дзяўчынак, а Баранавіцкая—
для хлопчыкаў.

І верасня не за гарамі, і мы будзем рады, калі нашы школь-
нікі пачнуць навучальны год у новай прыгожай форме.

КРАСВОРД

Па акружнасці: 1. Від паліва. 3. Прыправа да яды.
5. Месца для стаянкі суднаў. 7. Паведамленне аб пераводзе гро-
шай, пасылкі. 9. Стыль плавання. 11. Ручная сельскагаспадар-
чая прылада. 13. Аўтар оперы «Кармэн». 14. Опера Д. Вердзі.
15. Прадмет, па якому робяцца іншыя падобныя прадметы.
16. Радыеактыўны элемент. 17. Дыпламатычны зварот. 18. Праз-
рысты шклопадобны камень. 19. Жаночае імя. 20. Расліна ся-
мейства злакавых. 21. Частка твару чалавеча. 22. Балотная
расліна. 23. Прыток Шчыры. 24. Агародная расліна. 25. Моцны
напітак. 26. Прэс для выціскання. 27. Урачысты верш. 28. Пад-
земная горная выпрацоўка. 29. Рака ў Афрыцы. 30. Дзеючая
асоба з «Вечароў на хутары паблізу Дзіканькі» М. В. Гоголя.

Да цэнтра: 1. Сасуд для падтрымання пастаяннай тэмпе-
ратуры. 2. Бабовая расліна. 3. Рыба. 4. Дзень тыдня. 5. Эле-
ментарная частка рэчыва. 6. Спаборніцтва. 7. Масляністая
ядавітая вадкасць. 8. Знак, які азначае прыналежнасць да
якой-небудзь арганізацыі ці катэгорыі асоб. 9. Буйны порт у
Індыі. 10. Тайна. 11. Сунупнасць метэаралагічных умоў данай
мясцовасці. 12. Прыстасаванне для канцэнтравання святла.

Склалі Таццяна і Васіль ГАНЧАРЫ.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 6

1. «Ідыёт». 2. Казна. 3. Бусел. 4. Міцар. 5. Вішня. 6. Жукаў.
7. Літва. 8. Опера. 9. Атлет. 10. Бакен. 11. Фамін. 12. Мажор.
13. Выхаў. 14. «Вечер». 15. «Паяцы». 16. Свята. 17. «Алмаз».
18. Ізюбр. 19. Тэмбр. 20. Кніга. 21. Сцэна. 22. «Смена». 23. «Та-
зіт». 24. Чэхаў.

У выдзеленых клетках можна прачытаць: «Дзеці — кветкі
жыцця, любіце іх».

На першай старонцы вкладки: Герой Сацыялістычнай Працы
муляр Марыя Касцянаўна Макаравіч.

На чацвёртай старонцы вкладки: новыя мадэлі школьнай фор-
мы, распрацаваныя Мінскім Домам мадэлей.
Фота В. Ждановіча.

«РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА» ДАПАМАГЛА

У рэдакцыю прыйшло пісьмо ад Коўшык Марыі Сцяпанаўны.
Яна пісала, што ў вайну загінула ўся яе сям'я, а сама яна
жыве ў старой хаце, якая зусім развалілася.

Пасля ўмяшання рэдакцыі Лагойскі РК КПБ паведаміў нам,
што дом Коўшык Марыі Сцяпанаўны, якая жыве ў в. Ганца-
вічы Каменскага сельскага Савета, ужо адрамантаваны. Шы-
ферам перакрыты дах дома, пакладзена новая падлога.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 03766. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 28/VI-65 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 179723 экз. Зак. 346.

